

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA AGRONOMIJO

Tomaž ČRETNIK

**UPORABA SADJA V GOSPODINJSTVIH ZGORNJE
SAVINJSKE DOLINE**

DIPLOMSKO DELO

Visokošolski strokovni študij

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA AGRONOMIJO

Tomaž ČRETNIK

**UPORABA SADJA V GOSPODINJSTVIH ZGORNJE SAVINJSKE
DOLINE**

DIPLOMSKO DELO
Visokošolski strokovni študij

**USE OF FRUIT IN HOUSEKEEPING IN UPPER SAVINJSKA
VALLEY**

GRADUATION THESIS
Higher professional studies

Ljubljana, 2010

Diplomsko delo posvečam dvema osebama, ki sta nas zapustili med mojim študijem in nista dočakali tega izdelka. Prva oseba je moja stara mama Iva ŽMAVC, druga oseba pa je sošolec Damjan KRISTAN, ki ni dočakal lastne diplome, zato mu jaz posvečam svojo.

Diplomsko delo je bilo opravljeno na Biotehniški fakulteti, Oddelek za agronomijo, Katedra za sadjarstvo, vinogradništvo in vrtnarstvo.

Študijska komisija Oddelka za agronomijo je za mentorico diplomskega dela imenovala izr. prof. dr. Metko HUDINA.

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednica: prof. dr. Katja VADNAL
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Članica: izr. prof. dr. Metka HUDINA
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Član: doc. dr. Robert VEBERIČ
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Datum zagovora: 2010

Delo je rezultat lastnega raziskovalnega dela. Podpisani se strinjam z objavo svojega diplomskega dela v polnem tekstu na spletni strani Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete. Izjavljam, da je delo, ki sem ga oddal v elektronski obliki, identično tiskani verziji.

Tomaž ČRETNIK

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

- ŠD Vs
- DK UDK 634.1.076:641(043.2)
- KG sadjarstvo/sadje/uporaba/gospodinjstva/anketa/Zgornja Savinjska dolina
- KK AGRIS E80
- AV ČRETNIK, Tomaž
- SA HUDINA, Metka (mentorica)
- KZ SI-1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
- ZA Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo
- LI 2010
- IN UPORABA SADJA V GOSPODINJSTVIH ZGORNJE SAVINJSKE DOLINE
- TD Diplomsko delo (visokošolski strokovni študij)
- OP IX, 33, [4] str., 4 pregl., 13 sl., 1 pril., 14 vir.
- IJ sl
- JI sl/en
- AI Na območju Zgornje Savinjske doline smo v februarju 2010 anketirali 200 oseb. V vzorec smo vključili anketirance iz vseh sedmih zgornjesavinjskih občin. Anketirali smo 100 žensk in 100 moških različnih starostnih skupin, spodnjo starostno omejitev smo postavili pri 15 letih, zgornjo pa pri 64 letih. Ugotovili smo, da ima večina prebivalcev rada sadje, saj ga dnevno na svoj jedilnik uvršča več kot 80 % oseb. Glede na vrsto sadja, ki ga izberejo anketiranci, je na prvem mestu jabolko, saj ga za prehrano in predelavo vsaj občasno uporablja 99,5 % oseb. Večina oseb, ki smo jih zajeli v raziskavi, uživa tudi jagode, hruške, maline, češnje, orehe in slive. Jabolko je tudi najpogosteje uporabljeno sadje, saj je 94 % oseb odgovorilo, da izmed vseh sadnih vrst pojedjo največ jabolk. Rezultati so nam pokazali, da zgornjesavinjski kupec uživa veliko pol-predelanih in predelanih oblik sadja, ne glede na to, ali gre za suho sadje, jogurte, sokove, kompote, marmelado, džem ali sadje v pecivih. 100 % anketirancev uporablja kis, žganje pa manj kot polovica (48,5 %). Anketiranci gojijo na svojem vrtu in v sadovnjaku največ jagode, hruške, jabolka, rdeči ribez in maline. Rezultati so nam pokazali tudi, da se večina (83 %) oseb odloča za kombinacijo lastne pridelave sadja in sadja iz nakupa. Pomemben dejavnik izbire sadja je tudi cena, saj več kot polovica oseb pri izbiri sadnih vrst gleda na ceno. Izbira ekološko pridelanega sadja je med anketiranimi osebami razširjena, saj 63,5 % oseb uživa vsaj polovico ekološko pridelanega sadja ali več. 30 % oseb na podatek o načinu pridelave sadja ni pozornih. Cena in način pridelave sadja kot dejavnika za izbiro sadne vrste se med občinama Mozirje in Solčava precej razlikujeta, saj nam rezultati pokažejo, da je prebivalec Solčave bolj ekološko naravnani od prebivalca Mozirja, hkrati pa je pri izbiri sadja veliko pozornejši na ceno.

KEY WORDS DOCUMENTATION

- DN Vs
- DC UDC 634.1.076:641(043.2)
- CX fruit growing/fruits/use/housekeeping/survey/Upper Savinjska Valley
- CC AGRIS E80
- AU ČRETNIK, Tomaž
- AA HUDINA, Metka (supervisor)
- PP SI-1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
- PB University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Department of Agronomy
- PY 2010
- TI USE OF FRUIT IN HOUSEKEEPING IN UPPER SAVINJSKA VALLEY
- DT Graduation Thesis (Higher professional studies)
- NO IX, 33, [4] p., 4 tab., 13 fig., 1 app., 14 ref.
- LA sl
- AL sl/en
- AB In February 2010 survey was carried out on 200 people within the territory of Upper Savinjska Valley. The sample comprised respondents from all seven municipalities of Upper Savinjska Valley, 100 of them being women and 100 men, from various age groups, between 15 and 64 years. The results showed that most people like fruit, since more than 80 % of the asked people have it daily on their menu. The apple was placed first; it is used by 99.5 % of the respondents at least occasionally, for food or processing. Most of the asked people eat as well strawberries, pears, raspberries, cherries, walnuts and plums. With 94 % the apple is the fruit, which is mostly eaten among all types of fruit. The results showed that people of Upper Savinjska Valley eat a lot of semi-processed and processed fruits like dried fruit, yoghurts, juices, compotes, marmalades, jams or fruit in cakes. 100 % of the answering people use vinegar, whereas less than a half (48.5 %) takes in brandy. In their gardens and orchards they grew mostly strawberries, pears, apples, red currants and raspberries. Most of the respondents (83 %) use a combination of own-grown fruit with purchased fruit. A relevant factor in choosing fruit is the price, as more than a half of asked persons look at the price when selecting the fruit variety. The use of ecological grown fruit is wide spread, since 63.5 % of persons eat a half or more decide for that kind of fruit. 30 % of the people in survey do not care about the fruit cultivation technique. Price and cultivation technique as a decision factor for buying fruit differ among the municipalities Mozirje and Solčava a lot: the people of Solčava are more ecologically oriented than those in Mozirje and they look more at the price when choosing a fruit variety.

KAZALO VSEBINE

	Str.
Ključna dokumentacijska informacija (KDI)	III
Key words documentation (KWD)	IV
Kazalo vsebine	V
Kazalo preglednic	VII
Kazalo slik	VIII
Kazalo prilog	IX
1 UVOD	1
1.1 VZROK ZA RAZISKAVO	1
1.2 NAMEN RAZISKAVE	1
2 PREGLED LITERATURE	2
2.1 ZGORNJA SAVINJSKA DOLINA	2
2.2 KAMNINSKE OSNOVE IN SESTAVA TAL	2
2.2.1 Kamninske osnove	2
2.2.2 Litološke enote v Zgornji Savinjski dolini	3
2.2.3 Geološka zgradba	4
2.2.3.1 Pedosekvence	4
2.3 PODNEBJE IN VODNI VIRI	4
2.3.1 Značilnosti podnebja in vpliv na Zgornjo Savinjsko dolino	5
2.3.2 Savinja	5
2.4 KMETIJSTVO IN GOZDARSTVO	6
2.4.1 Pregled kmetijstva	6
2.4.2 Raba kmetijskih zemljišč	7
2.4.3 Živinoreja	7
2.4.4 Sadjarstvo v Sloveniji	8
2.4.4.1 Sadjarstvo v Zgornji Savinjski dolini	8
2.5 PREBIVALSTVO V ŠTEVILKAH	9
3 METODE DE LA	10
3.1 IZVEDBA ANKETIRANJA IN POTEK DE LA	10
3.2 OBDELAVA PODATKOV	11
4 REZULTATI	12
4.1 DEMOGRAFSKE ZNAČILNOSTI ANKETIRANCEV	12
4.1.1 Spol	12
4.1.2 Starost	12
4.1.3 Izobrazba	13

4.2 POGOSTOST UŽIVANJA SADJA	13
4.3 VRSTA UŽIVANEGA SADJA	14
4.4 NAJPOGOSTEJE UŽIVANO SADJE	16
4.5 UPORABA PREDELANEGA SADJA	17
4.6 GOJENJE SADJA NA LASTNEM VRTU ALI V SADOVNJAKU	18
4.7 NABAVNI VIR SADJA	20
4.8 IZBIRA SADJA NA PODLAGI CENE	21
4.8.1 Primerjava izbire sadja na podlagi cene v občinah Mozirje in Solčava	22
4.9 IZBIRA IN UŽIVANJE EKSTENZIVNO PRIDELANEGA SADJA	23
4.9.1 Primerjava uporabe ekološko pridelanega sadja v občinah Mozirje in Solčava	24
5 RAZPRAVA IN SKLEPI	26
5.1 RAZPRAVA	26
5.2 SKLEPI	29
6 POVZETEK	31
7 VIRI	32
ZAHVALA	
PRILOGE	

KAZALO PREGLEDNIC

	Str.
Preglednica 1: Anketiranci po vrstah uživanega sadja; Zgornja Savinjska dolina, 2010.	15
Preglednica 2: Anketiranci po vrsti sadja, ki ga gojijo; Zgornja Savinjska dolina, 2010.	19
Preglednica 3: Anketiranci v občinah Mozirje in Solčava po vlogi cene pri nakupu sadja; Zgornja Savinjska dolina, 2010.	23
Preglednica 4: Anketiranci v občinah Mozirje in Solčava po načinu pridelave sadja, ki ga uživajo; Zgornja Savinjska dolina, 2010.	24

KAZALO SLIK

	Str.
Slika 1: Občine v Zgornji Savinjski dolini (LAS, 2008).	2
Slika 2: Število anketiranih glede na starost; Zgornja Savinjska dolina, 2010.	12
Slika 3: Število anketiranih glede na izobrazbo; Zgornja Savinjska dolina, 2010.	13
Slika 4: Anketiranci po pogostosti uživanja sadja; Zgornja Savinjska dolina, 2010.	14
Slika 5: Anketiranci po vrstah uživanega sadja; Zgornja Savinjska dolina, 2010.	16
Slika 6: Anketiranci po vrsti sadja, ki ga najpogosteje uživajo; Zgornja Savinjska dolina, 2010.	17
Slika 7: Anketiranci po uporabi predelanega sadja; Zgornja Savinjska dolina, 2010.	18
Slika 8: Anketiranci po vrsti sadja, ki ga gojijo; Zgornja Savinjska dolina, 2010.	20
Slika 9: Anketiranci po nabavnem viru sadja; Zgornja Savinjska dolina, 2010.	21
Slika 10: Anketiranci po vlogi cene pri nakupu sadja; Zgornja Savinjska dolina, 2010.	22
Slika 11: Anketiranci v občinah Mozirje in Solčava po vlogi cene pri nakupu sadja; Zgornja Savinjska dolina, 2010.	23
Slika 12: Anketiranci po načinu pridelave sadja, ki ga uživajo; Zgornja Savinjska dolina, 2010.	24
Slika 13: Anketiranci v občinah Mozirje in Solčava po načinu pridelave sadja, ki ga uživajo; Zgornja Savinjska dolina, 2010.	25

KAZALO PRILOG

Priloga A: Anketni vprašalnik.

1 UVOD

1.1 VZROK ZA RAZISKAVO

V sodobnem tempu in ritmu življenja je zdrav način prehranjevanja zelo pomemben dejavnik, ki izboljša kakovost življenja. K zdravi in uravnovešeni prehrani vsakega posameznika sodi tudi uživanje sadja.

Sadjarstvo, kot kmetijska panoga, je za nas že od otroških let predstavljalo veselje in izziv. Skozi leta osnovne in srednje šole smo nabirali praktične izkušnje, na visokošolskem študiju pa spoznali tudi sadjarstvo s stališča gospodarske panoge in gospodarski pomen letega. V področje naše raziskave smo hoteli vključiti tudi podatke, vezane na pokrajino Zgornje Savinjske doline, od koder izviro, ter osnove trženja.

Zgornja Savinjska dolina je zaključeno območje, ki se razprostira med prelazom Črnivec (902 m) na zahodu, s Savinjskimi Alpami meji na Avstrijo na severni strani, se proti vzhodu strmo spusti do Mozirske kotline, ki meji na Šaleško dolino in Spodnjo Savinjsko dolino ter na jugu, kjer preko Črete, Šavnic (1427 m), prelaza Lipa (721 m) in Menine (1508 m), prav tako meji na Spodnjo Savinjsko dolino in priključi svojo mejo na Črnivec (Chvatal in Božek, 1995).

Kmetijstvo v Zgornji Savinjski dolini je precej razvito, čeprav v literaturi (Savnik, 1976) zasledimo, da je zaradi močnih toplotnih obratov alpskega tipa podnebja onemogočena rast večini kultur. Veliko zemljišč pokriva gozd, večina kmetijskih zemljišč pa je pokrita s travinjem. V Gornjegrajski kotlini in Mozirski kotlinici pa je že močno viden vpliv zmerno celinskega podnebja, ki sega sem iz Celjske kotline, zato tu dobro uspevajo žlahtne sorte sadja.

Opisani dejavniki so bili vzrok za izbiro teme s področja sadjarstva.

1.2 NAMEN RAZISKAVE

Želeli smo ugotoviti porabo sadja v gospodinjstvih Zgornje Savinjske doline.

2 PREGLED LITERATURE

2.1 ZGORNJA SAVINJSKA DOLINA

Zgornja Savinjska dolina je ozemlje zahodnega in severnega dela Savinjske regije, hkrati pa to ozemlje tudi meji Štajersko z Notranjsko. Obsega ozemlje Savinjskih Alp, dela Karavank med Jerebičjem in Slemenom z Olševo, alpsko predgorje z delom Menine in Goltmi, Smrekovškim pogorjem in pogorjem med Kašno planino in Velikim Rogatcem, Gornjegrajsko kotlino, Mozirsko kotlinico z Zadrečko dolino in dolino ob Savinji med Ljubnim in Sotesko, ki leži jugovzhodno od Mozirja. To območje je včasih zajemala skupna občina Mozirje, ki je pogovorno dobila ime Zgornja Savinjska dolina, ime pa je skozi zgodovino dobilo tudi zborna rabo. Najvišji vrh Zgornje Savinjske doline je Koroška Rinka, z drugim imenom tudi Križ, ki ima 2433 m nadmorske višine. Najnižjo točko pa doseže v Soteski, na vstopu iz Zgornje v Spodnjo Savinjsko dolino. Najnižja točka je tako 320 m nad morjem (Savnik, 1976). Sestavlja jo 7 občin, to so Solčava, Luče, Ljubno ob Savinji, Rečica ob Savinji, Nazarje, Gornji Grad in Mozirje (LAS, 2008).

Slika 1: Občine v Zgornji Savinjski dolini (LAS, 2008).

2.2 KAMNINSKE OSNOVE IN SESTAVA TAL

2.2.1 Kamninske osnove

Zgornja Savinjska dolina zajema alpski svet s predgorjem ter vanj poglobljeno Gornjegrajsko kotlino in Mozirsko kotlinico. K alpskemu svetu so štete Savinjske Alpe in del Karavank med Slemenom in Pavličevim Sedlom z Olševo, k alpskemu predgorju pa

štejemo tri posebnosti za to območje, to so visoke kraške planote Menina, Dobrovlje in Golte, Smrekovško pogorje s predgorjem med Goltmi in Raduho in razvodno pogorje med Dreto in Lučnico. V to območje spadata Veliki Rogatec (1557 m) in Kašna planina (1435 m) kot najvišja vrhova.

Skoraj celotne Savinjske Alpe, Olševo in vse tri kraške planote sestavljajo srednjetriasni in zgodnjetriasni apnenci in dolomiti. Globoko v osredje Savinjskih Alp so zajedene mogočne ledeniške doline Matkov kot, Logarska dolina, Robanov kot in dolina Lučke Bele s strmimi, večinoma neporaščenimi pobočji in z visokimi gorami v zatrepih. Visokogorsko lice imata tudi Olševa in Raduha, medtem ko so kraške planote poraščene z gozdom.

Med Savinjskimi Alpami in Karavankami je pustila Savinja s pritoki na Solčavskem širok pas neprepustnih werfenskih plasti, v katerih je razvita normalna hidrografska mreža z globokimi, gozdnatimi dolinami. Na južni strani Karavank med Slemenom in Pavličevim Sedlom je pas neprepustnih zgornjepaleozojskih kamnin s podobnim reliefom in kulturnim licem. V širokem pasu med Goltmi, Menino in vzhodnim obrobjem Savinjskih Alp je obsežen kompleks neprepustnih kamnin. V osrednjem in severovzhodnem delu so to andezitni tufi in andeziti, iz katerih so Smrekovško pogorje, pobočje na obeh straneh doline Savinje med Lučami in Ljubnim ter prvo pobočje Zgornje Zadrecke doline. V območju Kašne planine, Plešivca in Loma pa so triasne metamorfne kamnine, kakršne so tudi v porečju Voložnice med Menino in Dobrovljami. Neprepustne kamnine prekinjata dolomitna Lepenatka in apneniški Veliki Rogatec. Andezitni tufi so tudi v spodnjem toku doline Lučnice, v delu razvodja med Savinjo in Dreto in v širšem pasu jugovzhoda in vzhoda predgorja Golt na severnem območju Mozirske kotlinice. Na Dobrovlju in severnem pobočju Menine je več krp vulkanskih keratofirjev, ki so kot oaze sredi apnencev z normalno razvito hidrografska mrežo. V dnu dolin so ponekod razkrite mehke soteške plasti, trši oligocenski konglomerati pa so v večji meri ohranjeni pri Okonini (Savnik, 1976).

2.2.2 Litološke enote v Zgornji Savinjski dolini

Pokrajina je glede na kamnine in njihovo starost zelo pestra, čeprav glavnino površja sestavljajo karbonatne kamnine mezozojske starosti. Najstarejše kamnine so iz paleozoika in so razgaljene ob prelomih ter ponekod na severnem in južnem obrobju. Površje je nepropustno in blago zaobljeno, pravo nasprotje strmih, karbonatnih vzpetin.

Večina površja prekrivajo kamnine iz srednjega zemeljskega veka, in sicer iz njegovega najstarejšega obdobja, triasa. Apnenca je precej več kot dolomita. Zaradi večje vodotopnosti in razpokanosti so se na njih lahko mnogokje razvile značilne visokogorske kraške oblike, zlasti škraplje, žlebiči, kotlički, brezna in podzemeljske jame. Najbolj obsežne površinske oblike so zakrasele planote brez površinskih vodnih tokov; na njihovih vznožjih se pojavljajo močni kraški izviri. Najbolj značilni so na južnem obrobju dna

Zadrečke doline, pod Menino planino. Izvir Kropa v istoimenskem zaselku Bočne je tako močan, da lahko požene veliko žago (Savinjsko - Šaleška razvojna agencija, 2008; Stritar, 1990).

2.2.3 Geološka zgradba

Najbolj pestra je kamninska sestava z najmlajšimi kamninami, zaradi oligocenskega vulkanskega delovanja je območje sestavljeno iz mlajših predornin in tufov. Na kisli podlagi, ki so jo zaradi nepropustnosti na gosto razrezali potoki, prevladujejo blago zaobljene sredjegorske vzpetine, ki so zaradi ne preveč strmih pobočij in številnih pobočnih polic dokaj primerne za poselitev.

Petina površja sestavljajo mlajše usedline. Še posebej izstopajo prod, konglomerat, glinovec, meljevec, peščenjak, lapor in celo fliš na območju Gornjegrajske kotline (Stritar, 1990; Savnik, 1976).

2.2.3.1 Pedosekvence

Pedosekvenca je v bistvu naravni prostorski sistem, v katerem se lahko pojavlja zgolj ena vrsta (sestava tal) ali več njih skupaj, in ki jih opredeljuje ista matična osnova (nastanek v istem obdobju, iz podobnih materialov). Pedosekvenca je dobro vidna, kar se vidi v bolj ali manj razločni morfološki podobi. Meje pedosekvenc se navadno ne ujemajo z mejami naravnih območij, kar pomeni, da se v mejah naravnih območij lahko pojavlja več pedosekvenc in obratno.

Na območju Zgornje Savinjske doline so se v povezavi s prej opisanimi matičnimi podlagami razvile naslednje pedosekvence (LAS, 2008):

- pedosekvenca na produ in pesku,
- pedosekvenca na glinah in ilovicah,
- pedosekvenca na nekarbonatnih kameninah,
- pedosekvenca na apnencih in dolomitih.

2.3 PODNEBJE IN VODNI VIRI

V alpskem in sredogorskem predalpskem svetu vlada alpski tip podnebja z mrzlimi zimami in svežim poletjem. Konec zime se podaljša v pomlad, medtem ko njen začetek ne skrajša jeseni, saj je »babje poletje« pogosto tudi v visokem alpskem svetu. Debelina in trajanje snežne odeje pojenja od zahoda proti vzhodu (Savnik, 1976).

2.3.1 Značilnosti podnebja in vpliv na Zgornjo Savinjsko dolino

V alpskih dolinah je močan temperaturni obrat, ki onemogoča rast večini kultur. Ta je zaznaven tudi v Gornjegrajski kotlini in Mozirski kotlinici, vendar ne v tolikšni meri, da bi znatneje vplival na rast rastlinskih kultur, ki uspevajo v srednjeevropskem podnebju. V vzhodnem delu Zgornje Savinjske doline, predvsem v Mozirski kotlinici in njenem gričevnatem obrobju, se že pozna vpliv zmerno celinskega podnebja, ki sega sem iz Celjske kotline. Odraža se v pojavljanju vinogradov, ki pa so že skoraj v celoti opuščeni, večji pridelavi koruze in sortah sadja. V topli polovici leta je pomemben veter, imenovan nočnik, ki se spušča iz gora v doline in kotline. Zgornji deli alpskih dolin in osojna pobočja so pozimi dalj časa brez sonca, v rastni dobi pa ga je tudi tam dovolj za rast manj občutljivih kultur. Padavin je v povprečju 1300 mm in več, največ pa jih je na območju Savinjskih Alp in Karavank, v zaledju alpskega sveta v smeri vzhoda in jugovzhoda pa naglo pojenjajo. Sušne dobe so redke. Na strmih, prisojnih pobočjih v območju naselitve sneg ponavadi prej skopni kot v dnu dolin in kotlin s temperaturnim obratom, zato so kljub višini in odročnim legam dokaj pogosto poseljena s samotnimi kmetijami (Savinja, 2010; Savnik, 1976).

Podnebje in talne razmere so najugodnejše za rast gozda in travne vegetacije. Nižinskim vetrovom je najbolj odprta pot na vzhod in deloma tudi na jug. Vzhodnik priteka po dolini Savinje skozi Sotesko in čez gričevje nad njo, jug pa čez Črnivec in Volovljek; vzhodni dolinski vetrovi so zato pogostejši in močnejši v Mozirski kotlinici in v vzhodnem delu Gornjegrajske kotline, južni vetrovi pa v zgornji Zadrečki dolini in v dolini ob Lučnici. Prvi prinašajo delno sušnost in pozimi mraz, drugi obilico vlage s padavinami. Na severu in zahodu ščitijo doline in kotline Karavanke, Smrekovško pogorje in Savinjske Alpe pred direktnimi severnimi in zahodnimi nižinskimi vetrovi. Pred mrzlimi vetrovi sta zaradi gorskih pregrad v zatišju Podolševa, najvišja hribovska vas in Planina, ki je tudi med najvišjimi v pokrajini (Savnik, 1976).

2.3.2 Savinja

Glavna reka, ki teče po ozemlju doline, je Savinja. Izvir Savinje je nad slapom Rinka, na 1380 m nadmorske višine. Savinja odvaja vodo iz vsega območja. Savnik (1976) navaja, da je edina izjema v skrajnem severovzhodnem delu Lepe Njive, kjer se dotika občinske meje Šentflorjanšca, pritok Pake. Glavni pritoki Savinje so Dreta, Ljubnica, Lučnica, Rečica, Ljubija, Trnava in Mozirnica. Povirje Savinje sestavljata Črna, ki izvira iz proda in morene v spodnjem delu Logarske doline, in Jezera z izvirom enakega značaja sredi Matkovega kota. Po združitvi obeh, malo nižje od Logarske doline, se začne Savinja. Tudi Bela v Robanovem kotu ima izvir v dnu prodne doline. Normalna hidrografska mreža v nepropustnih kamninah v obsegu zemljišča prevladuje nad kraško. Glavni kraški izviri so na severnem vznožju Menine, in sicer Kropa, Studenc, Žrela in Letošč, na severnem vznožju Dobrovelj Štepecva žrela, Tišlerjev studenc, Perički studenc in Zijavka, v območju

Golt Župnekovo žrelo (izvir Rečice), Mlinščica, Šumek, Ljubija in Pekel ter izvir Lučnice v Podvolovljeku (Savnik, 1976).

Savinja je hudourniška reka, predvsem do izstopa iz debri nad Ljubnim, kjer je daleč navzdol v gornjegrajsko kotlino odložila prodno gradivo v vršaju, danes razrezanem v terase. Ob Savinji ni večjih poplav, se pa zgodi, da narasle vode rušijo bregove, ceste, jezove in mostove. Pod Ljubnim poplavi Savinja najnižjo ravnico le ob visokih vodah. Pogostejše so poplave Drete, desnega pritoka Savinje, zlasti v območju Delc, Šmartnega in Spodnjih Kraš, medtem ko ima Dreta v zgornji Zadrečki dolini tudi že hudourniški značaj. Ob Savinji in Dreti, ob katerih sta bila nekdanje močno razvita splavarstvo in plavljenje lesa, so številne opuščene vodne žage, ob obeh glavnih vodah in pritokih pa tudi mnogi razpadajoči mlini.

Med Logarsko dolino in Ljubnim je Savinja tipična alpska reka z velikim padcem, številnimi brzicami, prelepimi tolmuni ter čisto in favnistično bogato vodo. V tem delu je glavni element zanimive Zgornje Savinjske doline, saj daje dolini slikovitost, ki jo stopnjujejo gore iz apnenca ter vulkanskih tufov (Reka Savinja, 2005).

Savinja teče skozi celotno ozemlje Zgornje Savinjske doline, nadaljuje pot po Spodnji Savinjski dolini, teče skozi Celje ter Laško in se pri Zidanem Mostu izlije v Savo. Ima status daljše reke, ki teče po slovenskem ozemlju, njena dolžina pa je 96 km. Splošno je šesta najdaljša reka v Sloveniji (Savinja, 2010).

2.4 KMETIJSTVO IN GOZDARSTVO

2.4.1 Pregled kmetijstva

Območje v celoti sodi v območje z omejenimi možnostmi gospodarjenja oz. v kategorijo kmetij s težjimi pridelovalnimi razmerami.

Naravne danosti omogočajo predvsem usmeritev v živinorejo (govedoreja, reja drobnice), ki se dopolnjuje z gozdarstvom. V zadnjih letih se povečuje zanimanje za tržno pridelavo zelenjave (vendar je je v Savinjski dolini malo), nekaj je ekološkega kmetovanja, z intenzivnim sadjarstvom se kmetje ukvarjajo v manjši meri.

Kmetijstvo ima izrazit dohodkovni problem, saj dohodki v kmetijstvu zaostajajo za dohodki iz drugih dejavnosti. Ključni problem v tem je neugodna starostna, izobrazbena in posestna struktura, nizka produktivnost, nizka stopnja specializacije pridelave na kmetijskih gospodarstvih in podobno. Lastna sposobnost na kmetijskih gospodarstvih za izvajanje naložb je zelo šibka. Naložbe v kmetijstvu so se v zadnjih letih sicer povečale, vendar predvsem po zaslugi povečanih sredstev za prestrukturiranje iz evropskih in nacionalnih virov (Savinjsko - Šaleška razvojna agencija, 2008).

2.4.2 Raba kmetijskih zemljišč

Zgornja Savinjska dolina ima skupaj 50.751 ha zemljišč, od tega je obdelovalnih zemljišč le približno 16 % oziroma 7.978 ha, čeprav je od tega rodovitnih zemljišč skoraj 90 %. 57 % odstotkov predstavlja gozd. Njiv z vrtovi je malo in se nenehno krčijo. V zadnjih 200 letih se je skupna površina njiv na tem območju zmanjšala kar za 92 %. V zadnjih desetletjih se njive krčijo predvsem zaradi intenzivnejše živinoreje, ker njive opuščajo zaradi pridobitve novih travnikov. Na preostalih njivah se spreminjajo tudi kulture. Čedalje manj je žita, več pa krmnih kultur. V zgornji Zadrečki dolini se še vedno ukvarjajo s pridelavo krompirja, počasi pa tudi ta kultura izumira. Večinoma se na njivah seje koruza, vendar v zadnjem obdobju pridelavo ovira koruzni hrošč (*Diabrotica virgifera virgifera*), zato je veliko premenjalnega kolobarjenja in zasaditve njiv s travno deteljnimi mešanici in travo. V hribovitem svetu njive opuščajo tudi zaradi divjadi, ki se je po drugi svetovni vojni zelo razmnožila. Sadje, predvsem jabolka, imajo pomembnejšo vlogo le v dolini Savinje niže Ljubnega, v spodnji Zadrečki dolini in na gričevnatem obrobju Mozirske kotlinice. Za dom predelajo veliko sadja v mošt, nekaj ga prodajo, nekaj pa posušijo. Nerodovitna zemljišča so se v prejšnjem stoletju precej zmanjšala, sedaj pa stagnirajo na približno 10 % vseh zemljišč (Savnik, 1976; SURS, 2000, 2002).

2.4.3 Živinoreja

Naravni potenciali območja omogočajo usmeritev v pašno in mešano živinorejo. Med kmetijskimi obdelovalnimi zemljišči je 92 % travnatega sveta, ki ga kmetje večinoma izkoriščajo kot pašno-kosni sistem izkoriščanja travne ruše. Govejo živino redi 90 % kmetijskih gospodarstev, od tega je 60 % krav molznic. Povprečna velikost črede na kmetijah je 3 - 9 glav na kmetijo, izjema je le občina Gornji Grad, kjer ima največ kmetij 10 - 19 glav govedi. Povečuje se reja drobnice, reja prašičev je omejena zgolj na samooskrbo. Pri gorsko – višinskih kmetijah prevladuje živinoreja, vendar skoraj vsak kmet rabi dodaten dohodek še iz gozda.

Kmetije, ki so se preusmerile, redijo govedo za meso in drobnico ter vzrejajo plemenske telice tistim rejcem, ki se ukvarjajo izključno s pridelavo mleka. Vse več pa je takih, ki imajo registrirano eno ali več dopolnilnih dejavnosti.

Registriranih je tudi več planinskih pašnikov, ki pomembno prispevajo k razbremenitvi pašnikov na kmetijskih gospodarstvih, hkrati paša mlade živine na planinskih pašnikih ugodno vpliva na zdravstveno stanje in odpornost živali, vzdrževanje planin, pa je pomembno tudi zaradi oblikovanja kulturne krajine (LAS, 2008).

2.4.4 Sadjarstvo v Sloveniji

Slovenija je tradicionalno sadjarska dežela, kjer se že 100 let prideluje sadje za prodajo. V začetku 20. stoletja so nas poznali po goriških češnjah, pozneje, med obema vojnoma po jabolkih, ki smo jih uspešno prodajali po vsej Evropi. Podnebje in tla sta tista dejavnika, ki omogočata gojenje jablan, hrušk, breskev, češenj, sliv, marelic, orehov, leske, jagod, oljk, kakija, kultur, ki jih srečujemo v večjih intenzivnih nasadih in še številnih drugih sadnih vrst, ki rastejo predvsem po vrtovih in travniških nasadih.

Na osnovi rajonizacije (okoljskih dejavnikov), ki je bila izdelana v šestdesetih letih prejšnjega stoletja, je Slovenija razdeljena na deset večjih sadnih območij oziroma okolišev (širše območje Goriškega in Lendavskih gor, Slovenskih gor in Haloz, Pohorja, Savinjske doline, Posavja, Zasavja, Gorenjske, Goriške, Brkinov in Slovenske Istre) (Štampar in sod., 2009).

Trenutno v Sloveniji intenzivno pridelamo sadje na 5276 ha. Prevladujejo jablane, oljke, breskve, hruške in še drugo sadje. V zadnjih letih se delež jablan in oljk povečuje, delež hrušk pa se izrazito zmanjšuje. V Sloveniji imamo precej neugodno starost nasadov, saj je kar 4,2 % nasadov starih več kot 27 let in 25,6 % nasadov starih od 17 do 27 let. Te nasade bi bilo treba obnoviti. Naravne danosti v vremensko normalnih letih omogočajo vrhunsko kakovost pridelanega sadja, ki ga uspešno prodajamo doma in odvisno od letine izvažamo na vzhod v številne države, vsa leta pa tudi na zahod, predvsem jesenska jabolka.

Po podatkih FAO pridelamo 150 tisoč ton različnega sadja, kar pomeni 75 kg na prebivalca Slovenije. To je podobna količina sadja na prebivalca, kot velja v svetovnem merilu, vendar pa to ni količina, ki bi bila ponujena na trgu. Tržnega sadja (sveža poraba in predelava) v Sloveniji pridelamo v dobrih letinah od 80 tisoč do 100 tisoč ton (Štampar in sod., 2009).

2.4.4.1 Sadjarstvo v Zgornji Savinjski dolini

Ozemlje Zgornje Savinjske doline v celoti spada v Savinjsko sadno središče. To sadno središče obsega savinjski sadni okoliš in sadovnjake vzhodno od Celja in Obsotelje. Savinjskih sadnih podokolišev je več, eden izmed njih pa je tudi Mozirsko – velenjski podokoliš. Ta obsega Zgornjo Savinjsko dolino in dolino reke Pake. Določeno je za pridelavo jabolk, sliv in jagodičja v nasadih, ki morajo tekmovati z donosnostjo hmelja (Adamič, 1990).

Večinsko pridelovanje sadja v Zgornji Savinjski dolini je vezano na samooskrbo. Intenzivnih sadovnjakov ne najdemo prav veliko, čeprav so naravne in podnebne razmere v prid intenzivnemu sadjarstvu. Veliko je ekstenzivnih t.j. travniških sadovnjakov, vendar čeprav se predvsem kmetje srečajo s presežno pridelavo, tega ne znajo obrniti v svoj prid,

oziroma sadjarstva po večini ne izkoriščajo v tržne namene. V dolini se pridelava največ jabolk in hrušk, zaznati je tudi veliko število avtohtonih sort teh dveh vrst sadja. Ekstenzivno sadjarstvo kmetje počasi obračajo v svoj prid tudi z registriranjem predelave sadja kot dopolnilne dejavnosti na kmetiji. Razlog za to je dokaj nezahtevna procedura pridobitve dovoljenja oziroma potrdila o lastni pridelavi, na podlagi katerega lahko kmetje prodajajo svoje izdelke. Večji problem predstavlja oddaljenost od trga, saj sta najbližji tržnici v Velenju in Celju. Kmetje in ostali ekstenzivni pridelovalci sadja imajo presežek samo sezonsko in ne morejo zagotavljati ponudbe na trgu skozi celo leto. Ponudbo zagotavljajo samo kmetje, ki so vključeni v ekološko ali sonaravno pridelavo. V sadjarstvu so tu značilni predvsem visokodebelni travniški sadovnjaki. Sadje, predvsem jabolka, imajo pomembnejšo vlogo v dolini Savinje niže Ljubnega, v spodnji Zadrečki dolini in na gričevnatem obrobju Mozirske kotlinice. Za samooskrbo se nekaj sadja predela tudi v mošt, nekaj ga tudi posušijo (LAS, 2008; Savnik, 1976).

2.5 PREBIVALSTVO V ŠTEVILKAH

Zgornja Savinjska dolina je razdeljena na 7 občin, med katerimi je po površini največja občina Luče s 109,5 km², po prebivalstvu prednjači občina Mozirje s 4063 prebivalci (podatek na dan 31. 12. 2008). Na 2384 km² prebiva 16.224 prebivalcev, od tega jih 4063 živi v občini Mozirje, v občini Gornji Grad 2643, v občini Ljubno ob Savinji 2624, občina Nazarje ima 2567 prebivalcev, v občini Rečica ob Savinji prebiva 2287 ljudi, občini Luče 1535, medtem ko v Solčavi le 505. Dolina s svojimi 508,3 km² predstavlja 2,5 % celotne površine Slovenije in 21,3 % Savinjske statistične regije (SURS, 2000; LAS, 2008).

Povprečna starost prebivalcev Zgornje Savinjske doline je 40,7 let, pri čemer je najnižja v Mozirju (40,2 let), najvišja pa v Gornjem Gradu (41,2 let). Povprečna velikost naselij v občinah je 11,8 km², pri čemer je najmanjša velikost v Nazarjah (2,9 km²), največja pa v Solčavi (25,7 km²). Najmanj kmetijskih zemljišč v uporabi imajo v občini Nazarje, kjer je 4,8 ha na kmetijsko gospodarstvo, največ pa v Solčavi, kjer v povprečju pride na kmetijsko gospodarstvo 12,8 ha kmetijskih zemljišč. Povprečna velikost kmetijskih zemljišč na kmetijsko gospodarstvo v Zgornji Savinjski dolini je 7,1 ha (SURS, 2000).

3 METODE DELA

3.1 IZVEDBA ANKETIRANJA IN POTEK DELA

Raziskavo smo izvedli z metodo ankete. Anketni vprašalnik smo razdelili na enajst vprašanj, pri čemer je bilo osem vprašanj vezanih neposredno na priljubljenost sadja, tri vprašanja pa so bila demografskega značaja. Težili smo k temu, da so bila vprašanja jasna, nedvoumna in so nam zagotovila jasne odgovore. Sedem vprašanj je bilo zasnovanih tako, da je bil možen samo en odgovor, pri dveh vprašanjih je bilo možnih več odgovorov, dve vprašanji sta bili opisni, od tega eno takšno, kjer je bilo treba navesti samo en podatek, in eno takšno, kjer je bilo možno navesti več podatkov.

Vprašanja so se nanašala na naslednje vsebinske sklope:

- pogostost uživanja sadja,
- vrsta uživanega sadja,
- najpogosteje uživano sadje,
- uporaba predelanega sadja,
- lastna pridelava sadja in sadjarjenje,
- dostop do sadja,
- vpliv cene na izbiro sadne vrste,
- uživanje in intenzivnost uživanja ekološko pridelanega sadja.

Pri vprašanjih demografskega tipa so nas zanimali spol, starost in izobrazba. Čeprav so se v anketi vprašanja navezovala na celotno gospodinjstvo, smo se vseeno odločili, da anketiramo moške in ženske različnih starostnih skupin, saj smo predvidevali, da se bodo pridobljeni podatki vseeno razlikovali glede na spol in starost anketiranca.

V anketo je bilo zajetih 200 oseb iz sedmih zgornjesavinjskih občin. Anketirali smo 100 žensk in 100 moških. Anketirane smo razdelili v pet starostnih razredov, pri čemer smo starost omejili na 15 let kot spodnjo mejo in 65 let kot zgornjo mejo.

Večino anketiranja smo opravili po telefonu, nekaj tudi po metodi osebnega spraševanja. Čas trajanja ankete je bil povprečno pet minut. Anketo smo izvedli meseca februarja in marca 2010.

V občinah Gornji Grad, Luče, Ljubno ob Savinji, Nazarje in Mozirje smo opravili enako število anket (N=30), od tega 15 žensk in 15 moških. V občinah Rečica ob Savinji je bilo opravljenih 25 anket, od tega 12 moških in 13 žensk. V občini Solčava je bilo prav tako opravljenih 25 anket, od tega 13 moških in 12 žensk. Razlog za manjši vzorec anket je v manjši velikosti oziroma poseljenosti teh dveh občin.

3.2 OBDELAVA PODATKOV

Po opravljenem anketiranju in zbiranju podatkov v februarju in marcu 2010 smo odgovore najprej pregledali zaradi boljše orientacije in organizacije nadaljnjega dela. Podatke smo nato uredili in pripravili za kasnejšo analizo. Obdelavo podatkov smo opravljali z metodami opisne statistike. Uporabili smo program Microsoft Excel.

4 REZULTATI

4.1 DEMOGRAFSKE ZNAČILNOSTI ANKETIRANCEV

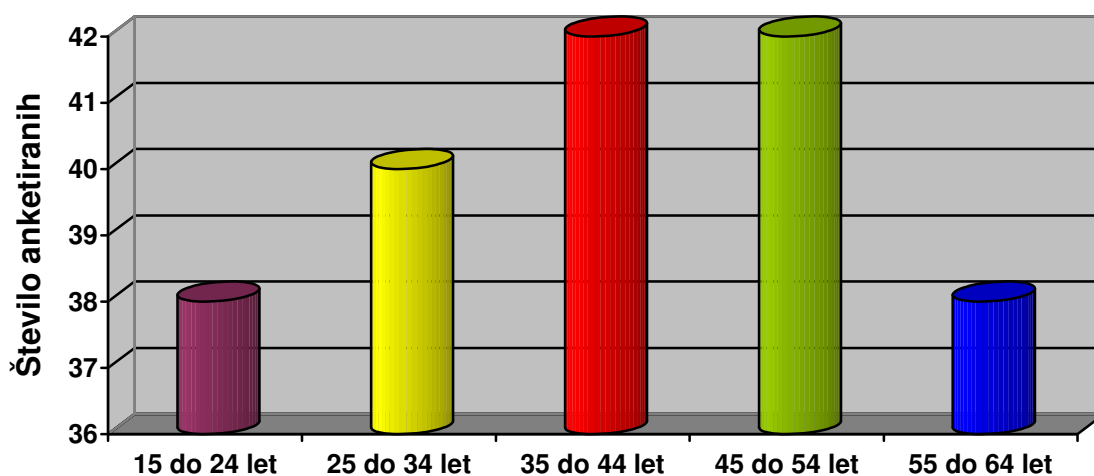
V raziskavi smo preverili demografske značilnosti anketiranih oseb. Anketirance smo razdelili po spolu, starosti in izobrazbi. Že pred začetkom izvajanja anket smo pridobivanje podatkov razdelili na sedem enot (zgornjesavinjske občine), zato vprašanja o kraju bivanja nismo vključili v vprašalnik.

4.1.1 Spol

V raziskavi je sodelovalo 100 moških in 100 žensk. Kljub temu, da so vprašanja vezana na celotno gospodinjstvo, smo predvidevali, da se podatki razlikujejo, če v gospodinjstvu odgovarja moški ali pa ženska.

4.1.2 Starost

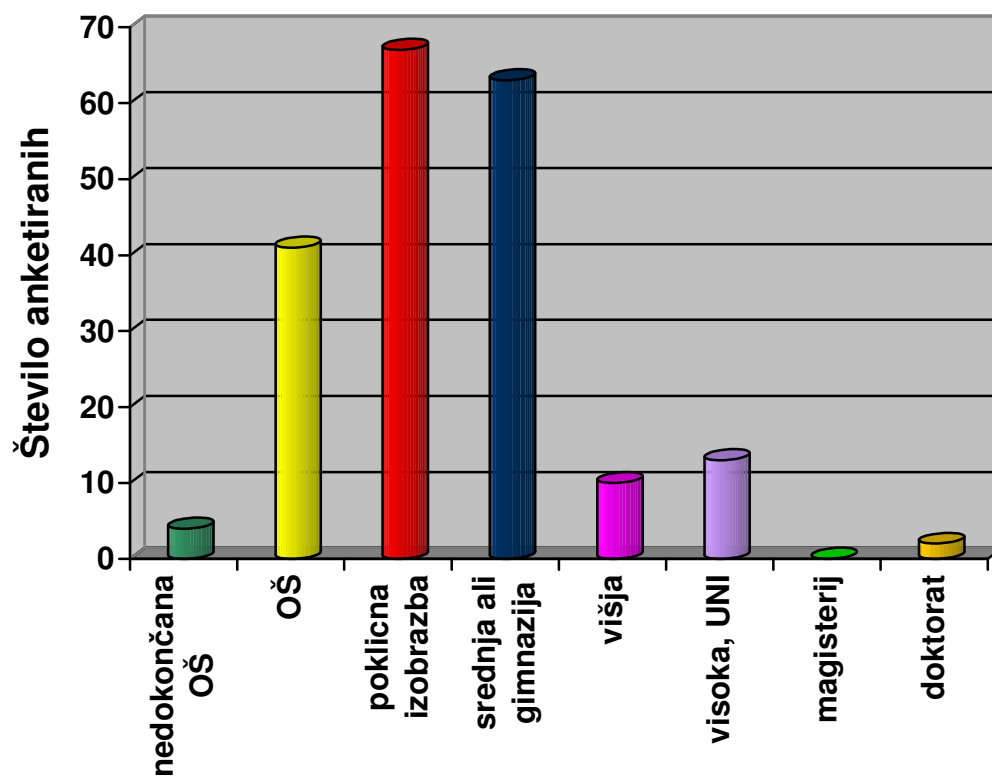
Po starosti smo anketirane osebe razdelili v pet starostnih razredov (slika 2). V prvi starostni razred smo umestili osebe stare od 15 do 24 let. Takih oseb je bilo 38 oziroma 19 %. V drugi starostni razred smo umestili osebe, stare med 25 in 34 let. Število teh oseb je bilo 40 oziroma 20 %. Tretji starostni razred predstavljajo osebe, ki so bile med anketiranjem stare med 35 in 44 let. Teh je bilo 42 oziroma 21 %. V četrtem starostnem razredu so bile osebe, ki so stare med 45 in 54 let. Tudi teh smo anketirali 42 oziroma 21 %. Peti starostni razred predstavljajo osebe, ki so stare med 55 in 64 let. Anketiranih v teh starostnih razredih je 38, ali preračunano v odstotke 19 %.

Slika 2: Število anketiranih glede na starost; Zgornja Savinjska dolina, 2010.

4.1.3 Izobrazba

Glede na zaključeno stopnjo izobrazbe smo anketirance razdelili v osem razredov (slika 3). Prvi razred so osebe, ki niso zaključile osnovne šole. Take osebe so 4 in predstavljajo 2 % vseh anketirancev. Drugi razred so osebe z dokončano osnovno šolo; teh je 41 ali 20,5 %. V tretji razred so uvrščene osebe, ki imajo dokončano srednjo poklicno šolo. Takšnih oseb je 67 oziroma 33,5 %. V četrti razred smo umestili osebe z doseženo srednjo strokovno izobrazbo in gimnazijo. 63 anketirancev s to stopnjo izobrazbe predstavlja 31,5 % vseh anketiranih oseb. Zaključeno višješolsko izobrazbo ima 10 anketirancev ali 5 % le-teh. V razredu visokošolsko ali univerzitetno izobraženih oseb najdemo 13 oseb, kar je 6,5 %. Oseb z opravljenim znanstvenim magisterijem ni, osebi z doktoratom znanosti pa sta dve, oziroma 1 % vseh anketirancev.

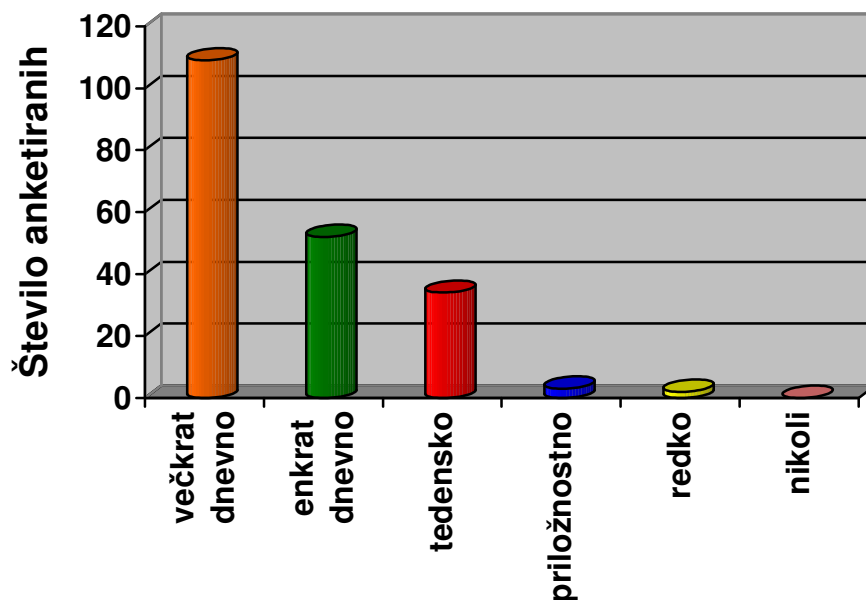
Slika 3: Število anketiranih glede na izobrazbo; Zgornja Savinjska dolina, 2010.

4.2 POGOSTOST UŽIVANJA SADJA

Zanimalo nas je, kako pogosto anketirani uživajo sadje v svoji prehrani (slika 4). Prosili smo jih, da nam zaupajo podatek za celotno gospodinjstvo. 109 oseb ali 54,5 % jih je odgovorilo, da sadje v prehrani uporabljajo večkrat dnevno. Takšnih, ki sadje uživajo

enkrat dnevno, je bilo 52, kar je 26 % izmed vseh anketirancev. Oseb, ki sadje uvrstijo na svoj jedilnik tedensko, je bilo 34 oziroma 17 %. Priložnostno sadje uživajo trije anketiranci, kar je 1,5 %. Zelo redko sadje uživata dve osebi, kar predstavlja 1 % vseh anketirancev. Oseb, ki sadja ne uživajo nikoli, nismo zasledili.

Slika 4: Anketiranci po pogostosti uživanja sadja; Zgornja Savinjska dolina, 2010.

4.3 VRSTA UŽIVANEGA SADJA

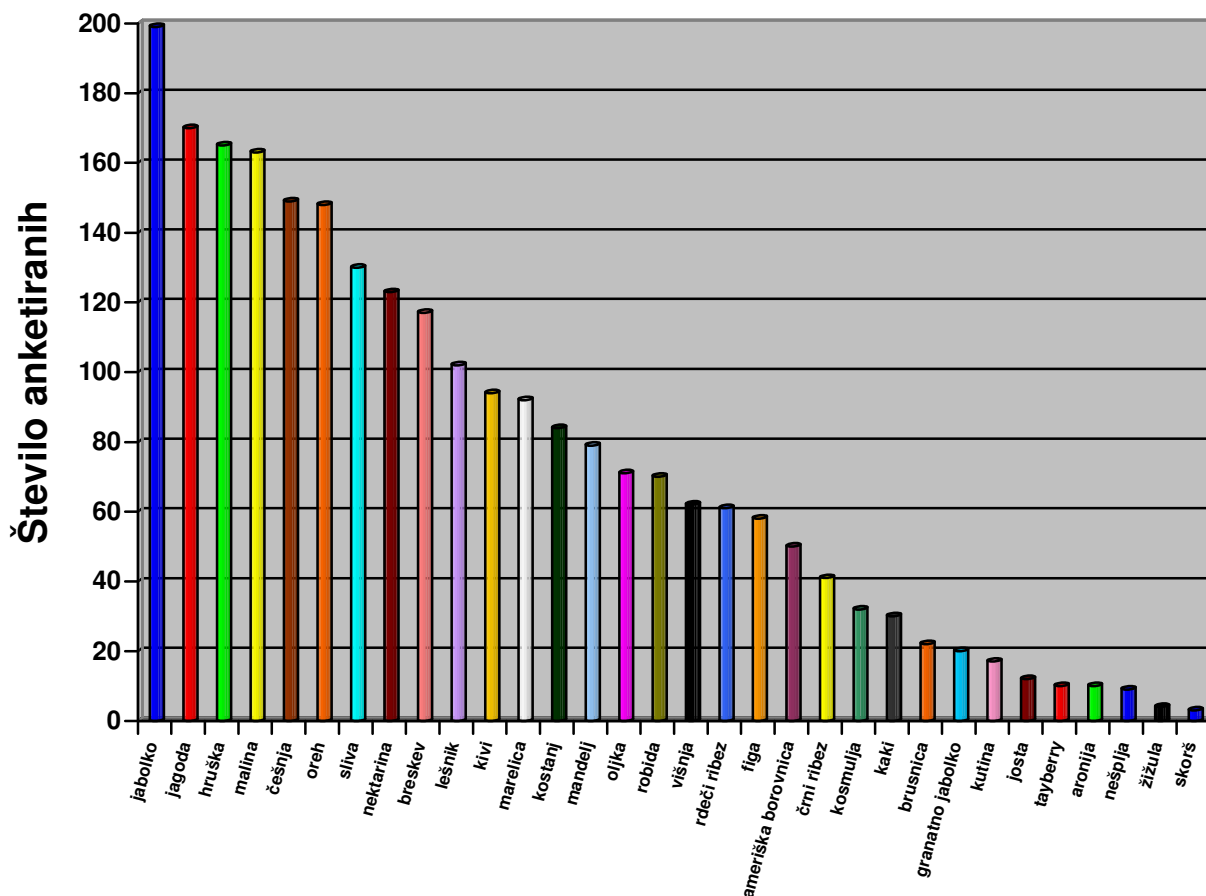
Anketirane smo spraševali, katero sadje uporabljajo v njihovem gospodinjstvu (preglednica 1). Ugotovili smo, da Zgornjesavinjčani najraje jedo jabolka, saj jih je kar 199, oziroma 99,5 % odgovorilo, da v njihovem gospodinjstvu za prehrano in predelavo uporabljajo to vrsto sadja. Hruško uživajo v 165 gospodinjstvih anketiranih oseb, kar je 82,5 %. Kutino uživajo v 17 gospodinjstvih, kar je 8,5 % vseh anketirancev, nešpljo 9 oseb, kar je 4,5 % vseh, uporabo skorša smo zaznali pri 3 osebah, kar je 1,5 %. Češnje uživa 149 oseb in njihovih gospodinjstev, kar je 74,5 %, višnje 62 oseb (31 %), slive pa 130 oseb (65 %). Marelico uživa 92 ljudi, kar je 46 %, breskve 117 (58,5 %), nektarine 123 oseb, kar je 61,5 %. Ameriške borovnice uživa 50 oseb in njihovih gospodinjstev, kar je 25 % anketirancev. Velik odstotek ljudi uživa tudi jagode, saj jih od 200 anketirancev kar 170 uživa jagode, to je 85 % vseh anketiranih oseb. Prav tako jih veliko uživa maline, 163 oseb (81,5 %). Tayberry uporablja 10 oseb, kar je 5 %, robido 70 oseb, kar je 35 %, rdeči ribez 61 oseb (30,5 %), črni ribez pa nekoliko manj: 41 vprašanih oseb (20,5 %). Josto jedo v 12 gospodinjstvih, kar predstavlja 6 % delež vseh gospodinjstev, kosmuljo pa v 32 gospodinjstvih, kar je 16 %. Aronijo jedo v 10 primerih (5 %), aktinidijo ali kivi v 94 primerih (47 %), kaki v 30 primerih (15 %), figo pa v 58 primerih, kar je 29 %. Granatnega

jabolka ne uporabljajo veliko, saj je pritrdilno odgovorilo le 20 vprašanih (10 %). Žižulo uživajo 4 vprašani (2 %). Veliko jih uporabi orehe (148 oseb), saj je kar 74 % anketirancev odgovorilo, da uživajo to vrsto sadja. Lešnik jedo v 102 primerih (51 %), mandelj v 79 primerih (39,5 %), kostanj v 84 primerih (42 %), oljk pa se poslužuje 71 anketirancev (35,5 %).

Preglednica 1: Anketiranci po vrstah uživanega sadja; Zgornja Savinjska dolina, 2010.

Vrsta sadja	Število anketiranih	Delež v % (vsi=100)
Jabolko	199	99,5
Jagoda	170	85,0
Hruška	165	82,5
Malina	163	81,5
Češnja	149	74,5
Oreh	148	74,0
Sliva	130	65,0
Nektarina	123	61,5
Breskev	117	58,5
Lešnik	102	51,0
Aktinidija (kivi)	94	47,0
Marelica	92	46,0
Kostanj	84	42,0
Mandelj	79	39,5
Olive	71	35,5
Robida	70	35,0
Višnja	62	31,0
Rdeči ribez	61	30,5
Figa	58	29,0
Ameriška borovnica	50	25,0
Črni ribez	41	20,5
Kosmulja	32	16,0
Kaki	30	15,0
Brusnica	22	11,0
Granatno jabolko	20	10,0
Kutina	17	8,5
Josta	12	6,0
Tayberry	10	5,0
Aronija	10	5,0
Nešplja	9	4,5
Žižula	4	2,0
Skorš	3	1,5

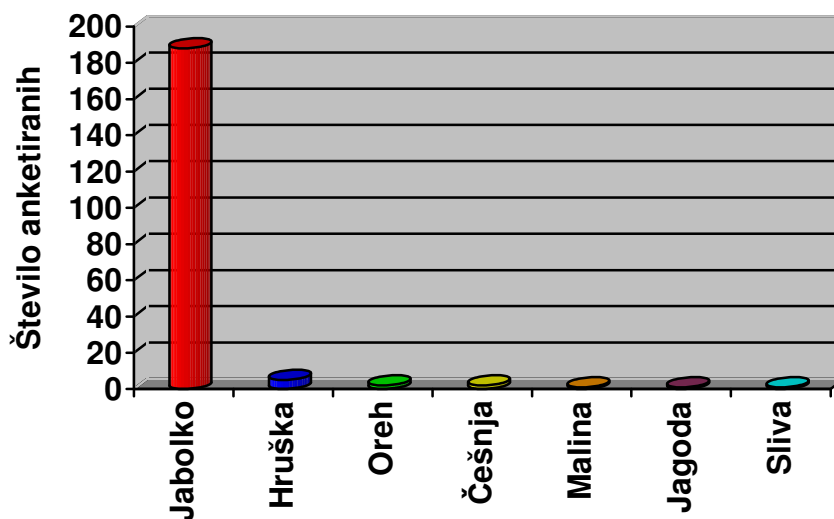
Podatke iz preglednice 1 smo predstavili tudi grafično (slika 5).

Slika 5: Anketiranci po vrstah uživanega sadja; Zgornja Savinjska dolina, 2010.

4.4 NAJPOGOSTEJE UŽIVANO SADJE

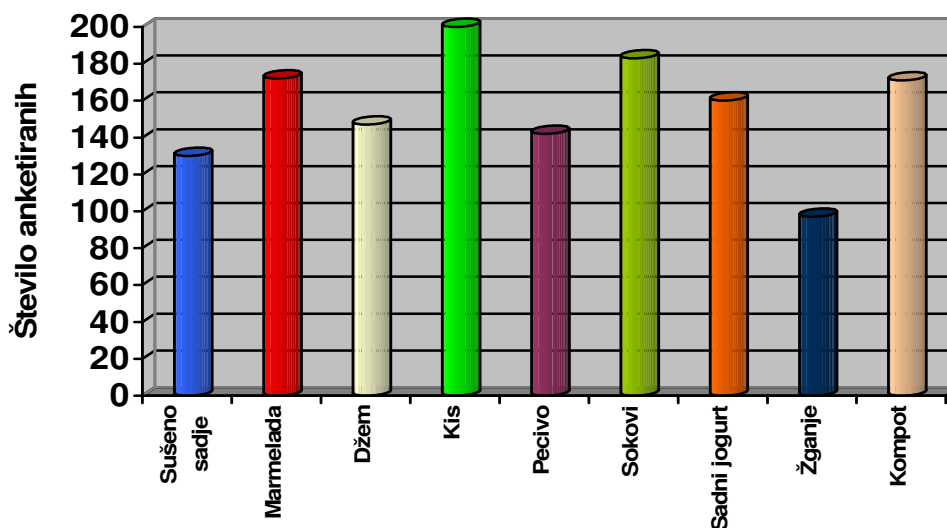
Raziskali smo, za katero vrsto sadja se anketiranci in njihova gospodinjstva najpogosteje odločijo (slika 6). Kar 188 oseb (94 %) je odgovorilo, da v svoji prehrani najpogosteje uporabljajo jabolko. Pet anketirancev je odgovorilo, da se najpogosteje poslužujejo hrušk. Ti anketiranci predstavljajo 2,5 % vseh vprašanih. Za oreh se je opredelil 1 % vprašanih, kar pomeni 2 osebi. Prav tako sta dve osebi povedali, da v svoji prehrani najpogosteje uporabljata češnje. Po 1 anketirani (0,5 %) se je odločil še za malino, jagodo in slivo.

Slika 6: Anketiranci po vrsti sadja, ki ga najpogosteje uživajo; Zgornja Savinjska dolina, 2010.

4.5 UPORABA PREDELANEGA SADJA

Zanimalo nas je, katere oblike predelanega in delno predelanega sadja uporabljajo v gospodinjstvih Zgornje Savinjske doline (slika 7). Uživanje sušenega sadja smo ugotovili pri 130 osebah, kar predstavlja 65 % vseh. Marmelado uporabljajo v 172 primerih (86 %), džem uporablja 147 vprašanih (73,5 %). Vseh 200 anketirancev je povedalo, da v svoji prehrani uporabljajo kis, v pecivih pa sadje uporabljajo pri 142 osebah (71 %). Velik delež vprašanih uporablja tudi sadne sokove, saj je 183 oseb (91,5 %) na to vprašanje odgovorilo pritrdilno. Sadni jogurt uporabljajo v 160 primerih (80 %), žganje v 97 gospodinjstvih (48,5 %), kompot pa v 171 primerih, kar je 85,5 %. V uporabo kompota smo vključili tudi tri osebe, ki so pod uporabo drugih predelanih vrst sadja navedle, da iz sadja delajo čežano.

Slika 7: Anketiranci po uporabi predelanega sadja; Zgornja Savinjska dolina, 2010.

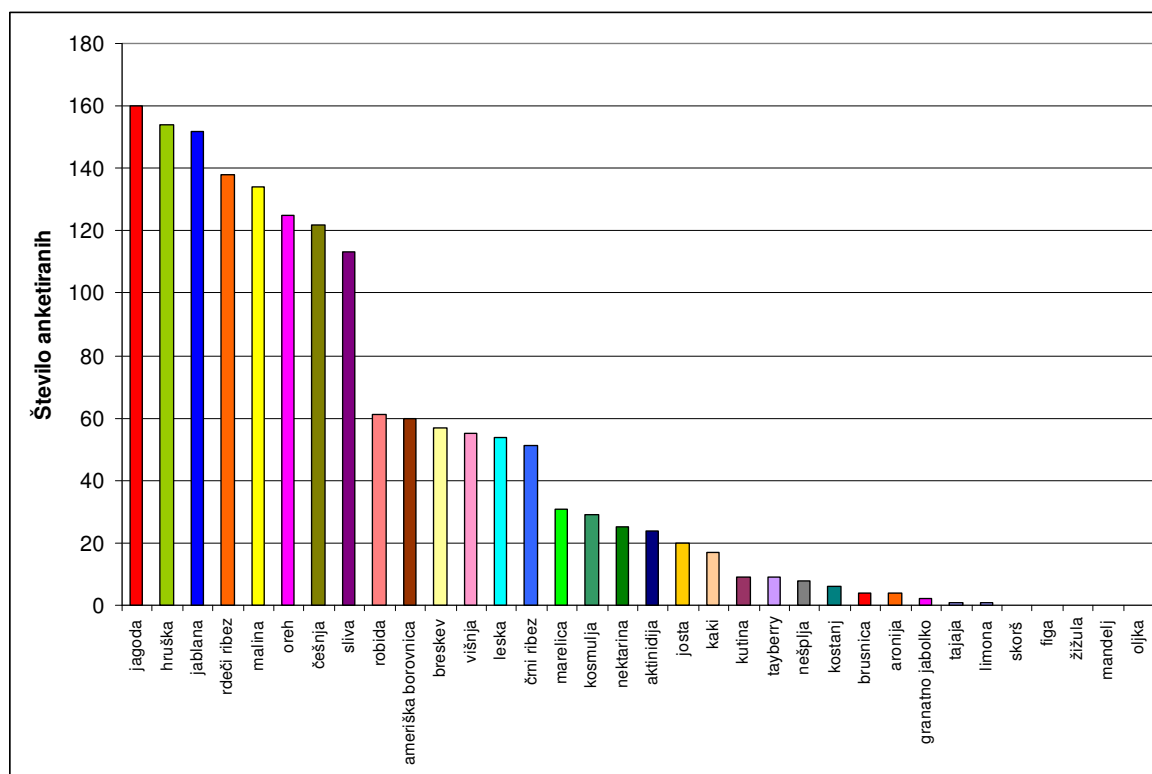
4.6 GOJENJE SADJA NA LASTNEM VRTU ALI V SADOVNJAKU

Zgornjesavinjčane smo povprašali, če in katero sadje gojijo sami doma; na vrtovih in v sadovnjakih (preglednica 2). Dobili smo naslednje rezultate: jabolane gojijo v 76 % primerov, to je v 152 gospodinjstvih. Hruške gojijo v 154 primerih (77 %), kutine pa v 9 primerih (4,5 %). Nešplje imajo na 9 vrtovih ali sadovnjakih, kar je 4 % anketiranih gospodinjstev. 61 % anketirancev (122 oseb) je odgovorilo, da gojijo češnje. Višnje najdemo pri 55 anketiranih oseb, kar je 27,5 %, slivo pa pri 113 oseb (56,5 %). Marelice goji 31 oseb (15,5 %), breskve 57 oseb (28,5 %), nektarine pa 25 oseb (12,5 %). Kar v 60 primerih smo zaznali ameriške borovnice, kar je 30 % vseh vprašanih. Največ anketiranci gojijo jagod, saj jih je pri tem vprašanju 160 (80 %) odgovorilo pritrdilno. Veliko jih goji tudi maline (134 oseb, 67 %), medtem ko brusnice gojijo le štirje vprašani (2 %). Tayberry najdemo v devetih primerih, kar je 4,5 %, robido pa v 61 primerih, kar je 30,5 %. Rdeči ribez gojijo v 138 primerih (69 %), črni ribez pa goji 51 anketiranih, kar je 25,5 %. 20 anketiranih oseb (10 %) je povedalo, da gojijo josto, kosmuljo pridelujejo pri 29 vprašanih (14,5 %), aronijo pa pri štirih vprašanih (2 %). Aktinidijo ali kivi ima na svojih vrtovih posajenih 24 oseb (12 %), kaki pa 17 oseb (8,5 %). Granatno jabolko smo zaznali v štirih primerih (2 % anketiranih oseb), več pa gojijo oreha, saj smo ugotovili, da 62,5 % vprašanih goji to sadno vrsto. Leska se pojavlja pri 54 oseb (27 %), kostanj pa pri 6 oseb (3 %). Gojenja skorša, oljk, žižule, fige in mandlja nismo zaznali, ena oseba pa je povedala tudi, da na svojem vrtu goji še limono in tajajo.

Preglednica 2: Anketiranci po vrsti sadja, ki ga gojijo; Zgornja Savinjska dolina, 2010.

Vrsta sadnega drevja	Število anketiranih	Delež
Jagoda	160	80,0
Hruška	154	77,0
Jablana	152	76,0
Rdeči ribez	138	69,0
Malina	134	67,0
Oreh	125	62,5
Češnja	122	61,0
Sliva	113	56,5
Robida	61	30,5
Ameriška borovnica	60	30,0
Breskev	57	28,5
Višnja	55	27,5
Leska	54	27,0
Črni ribez	51	25,5
Marelica	31	15,5
Kosmulja	29	14,5
Nektarina	25	12,5
Aktinidija ali kivi	24	12,0
Josta	20	10,0
Kaki	17	8,5
Tayberry	9	4,5
Kutina	9	4,5
Nešplja	8	4,0
Kostanj	6	3,0
Brusnica	4	2,0
Aronija	4	2,0
Granatno jabolko	2	1,0
Tajaja	1	0,5
Limona	1	0,5
Skorš	0	0,0
Oljka	0	0,0
Žižula	0	0,0
Figa	0	0,0
Mandelj	0	0,0

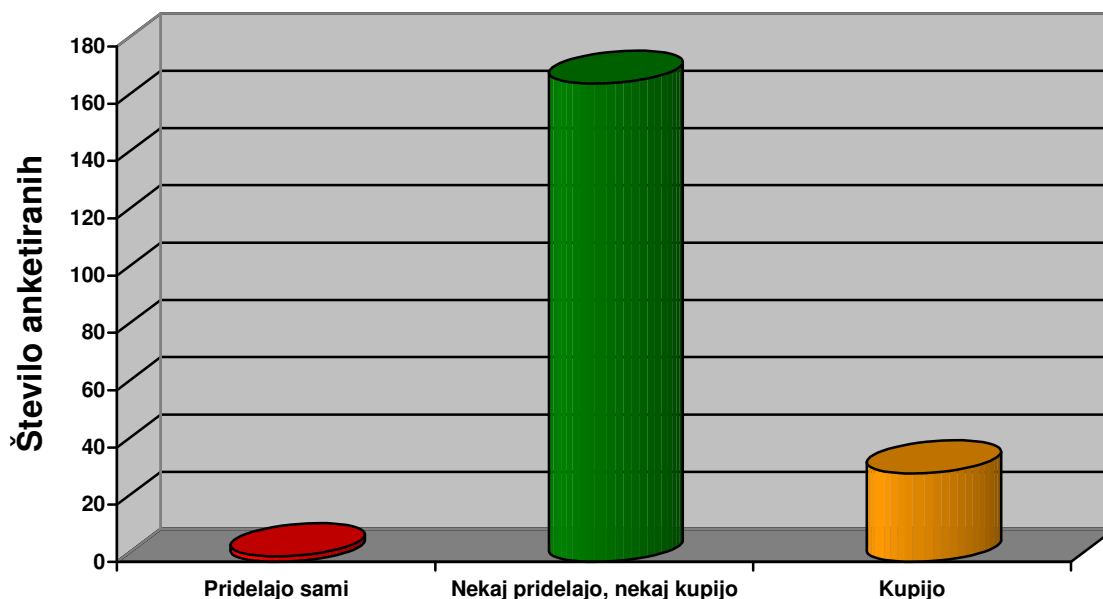
Zbrane podatke o pridelavi sadja med anketiranci v Zgornji Savinjski dolini smo podali tudi grafično (slika 8).

Slika 8: Anketiranci po vrsti sadja, ki ga gojijo; Zgornja Savinjska dolina, 2010.

4.7 NABAVNI VIR SADJA

V raziskavi smo želeli preveriti, kolikšen delež Zgornjesavinjčanov sadje izključno pridelava samih, koliko sadje izključno kupuje in koliko oseb in njihovih gospodinjstev nekaj sadja kupi in nekaj sadja pridelava (slika 9). 2 osebi (1 % anketirancev) sta odgovorili, da vse sadje, ki ga uživajo ali predelujejo, pridelajo sami. 31 oseb (15,5 % anketirancev) je povedalo, da nimajo svoje pridelave, zato vse sadje, ki ga uživajo kupijo. Za kombinacijo lastne pridelave in kupovanja sadja se odloča 167 oseb (83,5 %).

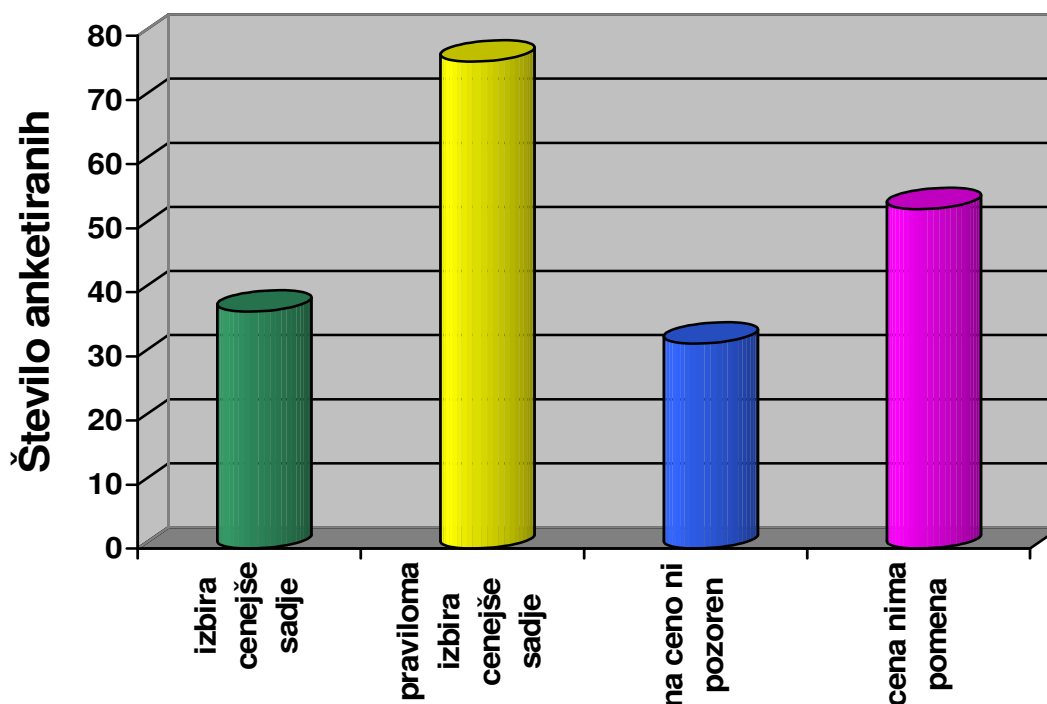

Slika 9: Anketiranci po nabavnem viru sadja; Zgornja Savinjska dolina, 2010.

4.8 IZBIRA SADJA NA PODLAGI CENE

Cena sadja je odvisna od vrste sadja, ponudbe in povpraševanja na trgu, odvisna pa je tudi od letnega časa oziroma sezone. Zanimalo nas je, kako cena vpliva na sadje, ki ga anketiranci kupijo (slika 10). V obdelavo smo zajeli 198 oseb (N=198), saj smo izključili tisti dve osebi, ki sta odgovorili, da sadje izključno pridelata sami. 37 oseb (18,5 %) je odgovorilo, da jim je cena pomembna in da izberejo cenejše sadje. 76 vprašanih (38 %) je povedalo, da večinoma gledajo na ceno sadja, ki ga izberejo. Za odgovor »praviloma izbira cenejše sadje« se je odločilo 32 oseb, kar je 16 % vprašanih. Za 26,5 % oseb (53 oseb) cena nima pomena pri izbiri sadja.

Slika 10: Anketiranci po vlogi cene pri nakupu sadja; Zgornja Savinjska dolina, 2010.

4.8.1 Primerjava izbire sadja na podlagi cene v občinah Mozirje in Solčava

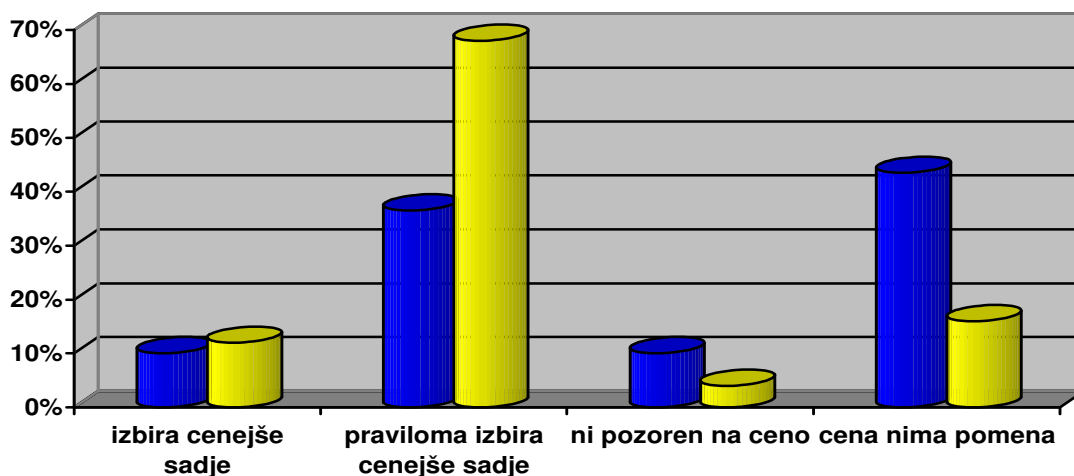
Z našo raziskavo smo želeli ugotoviti, kako se izbira sadja razlikuje na podlagi cene v različnih občinah. Največje odstopanje in razlike med rezultati smo zaznali med občinama Mozirje in Solčava (slika 11).

Med anketiranci iz občine Mozirje smo dobili naslednje rezultate: 43 % vprašanih (13 oseb) je odgovorilo, da cena nima pomena pri izbiri sadja. 36,5 % (11 oseb) je povedalo, da so bolj kot ne pozorni na ceno, po 10 % anketirancev (3 osebe) pa se je menilo, da na ceno niso pozorni oziroma izbirajo cenejše sadje.

V občini Solčava je kar 68 % anketirancev (17 oseb) povedalo, da so bolj kot ne pozorni na ceno sadja, ki ga izberejo, 16 % oseb (N=4) je odgovorilo, da cena nima pomena pri odločanju za določeno vrsto sadja, 12 % oseb (N=3) izbira cenejše sadje, 1 oseba (4 %) pa je se je opredelila za odgovor, da ni pozorna na ceno.

Preglednica 3: Anketiranci v občinah Mozirje in Solčava po vlogi cene pri nakupu sadja; Zgornja Savinjska dolina, 2010.

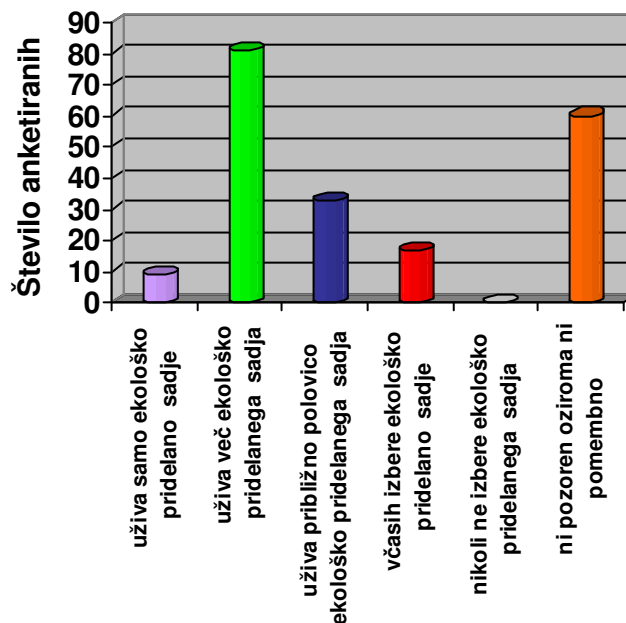
Vloga cene	Delež v % (N = 100)	
	Mozirje (N=30)	Solčava (N=25)
Izbira cenejšega sadja	10,0	12,0
Praviloma izbira cenejše sadje	36,5	68,0
Ni pozoren na ceno	10,0	4,0
Cena nima pomena	43,5	16,0

Slika 11: Anketiranci v občinah Mozirje in Solčava po vlogi cene pri nakupu sadja; Zgornja Savinjska dolina, 2010.

4.9 IZBIRA IN UŽIVANJE EKSTENZIVNO PRIDELANEGA SADJA

V anketni vprašalnik smo vključili tudi vprašanje o izbiri »ekološko« pridelanega sadja. Pod »ekološko pridelano sadje« je bilo obravnavano sadje, ki je bilo pridelano v ekstenzivnih nasadih, saj anketirani pojem »ekstenzivno« enačijo s pojmom »ekološko«. Želeli smo izvedeti, v kolikšni meri se Zgornjesavinjčani poslužujejo ekološko pridelanega sadja ter koliko so sploh pozorni na način pridelave sadja, ki ga uživajo (slika 12). Devet vprašanih (4,5 %) je odgovorilo, da uživa izključno ekološko pridelano sadje. Za uživanje več ekološko pridelanega sadja, kot sadja, ki ni pridelano na ekološki način, se je opredelilo 81 anketirancev (40,5 %). Takšnih oseb, ki uživajo približno polovico ekološko pridelanega sadja je 33 (16,5 %), takšnih, ki včasih izberejo ekološko pridelano sadje pa 17, kar je 8,5 % delež anketiranih. Za odgovor »Nikoli ne izberem ekološko pridelanega sadja« se ni opredelil nihče. Oseb, ki na način pridelave niso pozorni oziroma jim ni pomembno, pa je 60, kar je 30 % delež vseh anketiranih oseb.

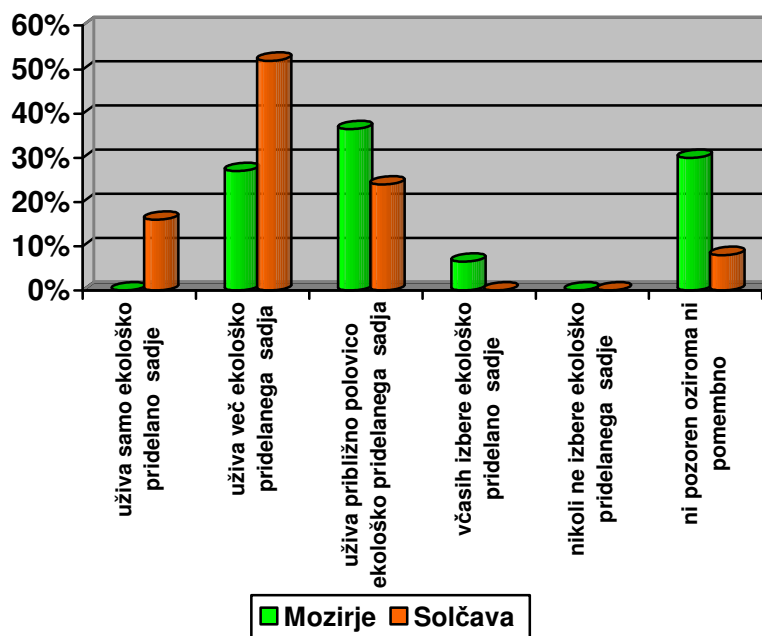
Slika 12: Anketiranci po načinu pridelave sadja, ki ga uživajo; Zgornja Savinjska dolina, 2010.

4.9.1 Primerjava uporabe ekološko pridelanega sadja v občinah Mozirje in Solčava

Tudi uporaba ekološko pridelanega sadja se bistveno razlikuje med občinama Mozirje in Solčava.

Preglednica 4: Anketiranci v občinah Mozirje in Solčava po načinu pridelave sadja, ki ga uživajo; Zgornja Savinjska dolina, 2010.

Način pridelave sadja	Delež v % (N=100)	
	Mozirje (N=30)	Solčava (N=25)
Samo ekološko pridelano sadje	0	16
Več ekološko pridelanega sadja, kot ostalega	27	52
Približno polovica ekološko pridelanega sadja	36,5	24
Včasih izberejo ekološko pridelano sadje	6,5	0
Nikoli ne izberejo ekološko pridelanega sadja	0	0
Niso pozorni, ni jim pomembno	30	8

Slika 13: Anketiranci v občinah Mozirje in Solčava po načinu pridelave sadja, ki ga uživajo; Zgornja Savinjska dolina, 2010.

V Mozirju smo dobili naslednje rezultate: izključno ekološko pridelano sadje ne uživa nihče izmed 30 anketiranih na tem območju. Več ekološko pridelanega sadja, kot sadja, ki ni pridelano na ekološki način uživa 8 oseb, kar je 27 % anketiranih. 11 oseb (36,5 %) uživa približno polovico ekološko pridelanega sadja, 2 osebi (6,5 %) izbereta ekološko pridelano sadje včasih, oseb, ki ekološko pridelanega sadja na svoj jedilnik ne uvrstijo nikoli, nismo zaznali. Takšnih oseb, ki na način pridelave izbranega sadja niso pozorni ali pa jim ta podatek ni pomemben pa je 9, kar je 30 % delež anketirancev iz te občine.

V občini Solčava uživajo izključno ekološko pridelano sadje štiri osebe (16 %), kar pomeni, da 44,5 % oseb, ki so odgovorile, da je vse sadje, ki ga zaužijejo, pridelano na ekološki način, prihaja iz tega območja. 13 oseb (52,5 %) je odgovorilo, da pojedjo več ekološko pridelanega sadja, kot sadja, ki ni pridelano na ekološki način. 6 oseb (24 % delež) je povedalo, da uživajo približno polovico ekološko pridelanega sadja. Oseb, ki bi uživale na ta način pridelano sadje včasih ali nikoli, nismo zaznali. Osebi, ki na podatek o pridelavi sadja nista pozorni ali pa jim ta podatek ni pomemben sta 2, kar je 8 % vseh.

5 RAZPRAVA IN SKLEPI

5.1 RAZPRAVA

Namen diplomskega dela je bil ugotoviti uporabo sadja v gospodinjstvih Zgornje Savinjske doline. Zanimalo nas je, kako pogosto anketirani uživajo sadje ter katero vrsto sadja uporabljajo v njihovih gospodinjstvih. Raziskali smo, katero vrsto sadja anketirani izberejo najpogosteje, zanimalo pa nas je tudi, katere oblike predelanega sadja se poslužujejo v njihovih gospodinjstvih. Želeli smo ugotoviti, katere vrste sadja anketirane osebe gojijo doma, v sadovnjakih in vrtovih, kakšni so nabavni viri sadja in ali se za izbrano sadje odločijo na podlagi cene. Zanimalo nas je tudi, ali anketirani uživajo »ekološko« pridelano sadje ter ali so na podatek o biološki pridelavi sadja sploh pozorni.

Rezultati so nam razkrili, da največ oseb sadje uživa večkrat dnevno, saj je več kot polovica anketirancev (54,5 %) odgovorila, da se sadje na njihovem jedilniku pojavi večkrat na dan. 26 % anketirancev je povedalo, da sadje uporabljajo vsaj enkrat dnevno, kar pomeni, da več kot tri četrtine anketiranih uživa sadje v svoji prehrani dnevno. 17 % anketiranih oseb je povedalo, da sadje vključijo v svojo prehrano tedensko, 2,5 % oseb pa je odgovorilo, da sadje uživajo priložnostno ali pa zelo redko. Anketirancev, ki sadja ne bi uživali nikoli, nismo zaznali.

Zgornjesavinjski potrošnik sadja se najraje odloči za jabolka, saj je 99,5 % oseb odgovorilo, da jabolka uporabljajo v svoji prehrani. Malce presenetljivo so anketiranci na drugo mesto po uporabi uvrstili jagodo, saj kar 85 % oseb jagode uvršča med sadje, ki se ga poslužujejo. V raziskavi priljubljenosti sadja na Dolenjskem (Gorenčič, 2009) so ugotovili, da jagode uživa le 22 % ljudi, iz česar lahko sklepamo, da imajo Zgornjesavinjčani radi jagode. Sledi hruška, za katero se odloči 82,5 % anketiranih oseb, malina z 81,5 %, češnja s 74,5 %, oreh s 74 % in sliva s 65 %. Sklepamo, da se za izbrane vrste sadja ljudje odločajo tudi zato, ker večino sadja, ki so ga s svojimi odgovori uvrstili v vrh porabe, pridelajo sami. Rakušček (2008) je ugotovila, da anketirani na Tolminskem najraje posegajo po jabolkih in hruškah, kar navaja tudi Cerar (2005) za območje občine Lukovica. Najmanj pogosto uživano sadje v Zgornji Savinjski dolini so tayberry, aronija, nešplja, žižula in skorš, ki jih v svojo prehrano uvršča 5 % oseb ali manj. Razlog vidimo v tem, da ljudje tega sadja ne poznajo oziroma ga na trgu ni ali pa ga je zelo malo.

Rezultati raziskave so nam pokazali, da je jabolko tudi najpogosteje uporabljen sadež med anketiranci. Za jabolko se je namreč odločilo 94 % oseb, ki smo jih zajeli v našo raziskavo. 2,5 % oseb je povedalo, da je v pogostosti izbire sadja v njihovem gospodinjstvu na prvem mestu hruška. 1 % anketirancev je povedal, da v njihovem gospodinjstvu uporabljajo največ orehe, prav tako 1 % oseb je povedalo, da je najpogosteje v njihovo prehrano vključena češnja. Malina, jagoda in sliva so najpogosteje uživane sadje pri 0,5 % anketirancih.

Raziskali smo tudi, katere oblike predelanega sadja uporabljajo anketiranci. Vse vprašane osebe so odgovorile, da v svoji prehrani uporabljajo kis, vendar predvidevamo, da vsi anketiranci niso imeli v mislih sadnega kisa. Gorenčič (2009) je ugotovila, da na Dolenjskem sadni kis v svoji prehrani uporablja 82 % ljudi. Za uporabo sadnih sokov se je opredelilo 91,5 % anketiranih oseb. Po pogostosti uporabe predelanega sadja na tretjem mestu med Zgornjesavinjskimi potrošniki najdemo marmelado, saj jo uživa 86 % oseb. Džem uporablja manj oseb (73,5 %), vendar smo med izvedbo anketiranja ugotovili, da določeni anketiranci ne razlikujejo med marmelado in džemom, zato sklepamo, da je uporaba džema oziroma marmelade lahko tudi večja ali manjša. Sadnega jogurta se poslužuje 80 % anketirancev, v pecivih pa sadje uporablja 71 % vprašanih oseb. Velik odstotek (86 %) sadje uporablja tudi v kompotih in čežani. Poraba delno predelanega in predelanega sadja v Zgornji Savinjski dolini je glede na dobljene rezultate zelo velika, odstopa edino uporaba žganja (48,5 %), vendar sklepamo, da določeno število anketirancev ni priznalo uporabe te vrste predelanega sadja, bodisi zaradi predsodkov družbe, bodisi zaradi sramu.

Rezultati pridobljeni iz vprašanja o gojenju sadja na lastnem vrtu ali v sadovnjaku so nam pokazali, da največ ljudi goji jagode (80 %). Predvidevamo, da je pridelava jagod priljubljena zato, ker zahteva malo prostora za gojenje in je s stališča gojenja precej nezahtevna. Na drugem mestu po pogostosti gojenja najdemo hruško (77 %), ki je celo večkrat sajena vrsta sadja od jabolane (76 %). Po pogovoru z nekaterimi anketiranci smo ugotovili, da imajo predvsem stare hruške, ki jih počasi menjajo, še vedno pa imajo od njih določen pridelek. Po pogostosti pridelave sadja sledijo rdeči ribez (69 %), malina (67 %), oreh (62,5 %), češnja (61 %) ter sliva (56,5 %). Ostale sadne vrste so zastopane precej manj. Predvidevamo, da se za našete sadne vrste anketiranci odločajo zaradi priljubljenosti teh sadnih vrst, razpoložljivega prostora za gojenje in tudi dediščine sajenja na določenem območju. Med anketiranci nismo ugotovili gojenja in pridelave skorša, oljk, žižule, fige in mandlja, sklepamo, da je razlog neugodno podnebje za rast teh sadnih vrst in slabo poznavanje teh vrst sadja. Rakušček (2008) je ugotovila, da v občini Tolmin gojijo največ jabolane.

Večina anketirancev se odloča za kombinacijo lastne pridelave sadja in uporabe sadja iz nakupa (83,5 %). Predvidevamo, da se kupci za takšen vir dostopa do sadja odločijo, ker vseh sadnih vrst ne pridelajo sami, zato ostalo sadje kupijo. 15,5 % anketirancev vse sadje, ki ga uporabi, kupi. Ugotavljamo, da gre pri teh osebah bodisi za ljudi, ki nimajo možnosti lastne pridelave, torej razpoložljivih prostorskih pogojev, bodisi za ljudi, ki nimajo volje do sadjarstva, ali so za lastno pridelavo nesposobni, ali pa nimajo ustreznih skladiščnih prostorov. Le 1 % anketiranih oseb je odgovorilo, da vse sadje pridelajo sami.

V Zgornji Savinjski dolini so rezultati pokazali, da 38 % anketiranih oseb, ki smo jih zajeli v našo raziskavo nameni pozornost ceni sadja in da je tudi cena razlog za nakup določene vrste sadja. 18,5 % anketirancev je odgovorilo, da izbirajo cenejše sadje, torej ima cena bistven vpliv na izbiro sadja. 16 % oseb je povedalo, da v njihovem gospodinjstvu

načeloma niso pozorni na ceno, vendar pa ima cena vpliv na izbiro sadja. 26,5 % oseb je odgovorilo, da cena ne igra nikakršnega pomena pri izbiri sadja.

Pri primerjavi izbire sadja na podlagi cene v občinah Zgornje Savinjske doline smo ugotovili, da se dobljeni rezultati bistveno razlikujejo v občinah Mozirje in Solčava. Kar 43,5 % anketirancev v Mozirju je odgovorilo, da cena nima pomena pri izbiri sadja, medtem ko je cena pomemben dejavnik pri izbiri sadja v Solčavi, saj je le 16 % anketirancev odgovorilo, da cena nima pomena. 68 % Solčevanov, ki smo jih zajeli v našo raziskavo je odgovorilo, da večinoma gledajo na ceno izbranega sadja. Več kot polovica Mozirjanov ni pozornih na ceno oziroma je pozorna v manjšem obsegu. Obratno je v občini Solčava, kjer pri 80 % anketirancev cena vpliva na izbiro sadja.

Pod »ekološko pridelano sadje« je bilo obravnavano sadje, ki je bilo pridelano v ekstenzivnih nasadih, saj anketirani pojem »ekstenzivno« enačijo s pojmom »ekološko«. Rezultati o uporabi ekološko pridelanega sadja so pokazali, da 40,5 % oseb uživa več ekološko pridelanega sadja. Sklepamo, da je ta rezultat visok predvsem zaradi lastne pridelave sadja, v katero anketiranci ne vključujejo fitofarmaceutskih sredstev. Kar 30 % anketirancev je povedalo, da na način pridelave sadja, ki ga uživajo, niso pozorni, oziroma jim podatek o načinu pridelave ni pomemben. Rezultati so nam pokazali, da je takšnih oseb, ki uživajo približno polovico sadja, ki je pridelano na naravi prijazen, ekološki način, 16,5 %, takšnih oseb, ki izberejo ekološko pridelano sadje včasih pa je 8,5 %. Rezultati so nam pokazali tudi, da vse anketirane osebe vsaj občasno uporabljajo ekološko pridelano sadje, saj na vprašanje o uporabi ekološko pridelanega sadja nihče ni odgovoril z odgovorom »Nikoli ne izberem ekološko pridelanega sadja«. 4,5 % anketirancev je odgovorilo, da uporablja izključno ekološko pridelano sadje.

Tudi pri primerjavi uživanja ekološko pridelanega sadja v občinah smo ugotovili največje odstopanje pri občinah Mozirje in Rečica. V občini Solčava je podatek o načinu pridelave sadja veliko pomembnejši kot v Mozirju. Več kot polovica vprašanih (52 %) uporablja več kot polovico ekološko pridelanega sadja. 16 % oseb uporablja v svoji prehrani izključno ekološko pridelano sadje. V Mozirju oseb, ki bi uporabljale samo ekološko pridelano sadje ni, kar 30 % oseb v moziški občini pa na podatek o pridelavi ni pozornih oziroma jim ta podatek ni pomemben. Rezultati so nam tudi pokazali, da 36,5 % Mozirjanov uživa približno polovico ekološko pridelanega sadja. Gorenčič-eva (2009) v svojem diplomskem delu ugotavlja, da je na območju Dolenjske kar 60 % prebivalcem vseeno, na kakšen način je sadje pridelano.

Rezultati naše ankete so lahko v pomoč trgovskim centrom v bližini, sadjarjem, ki bodo lahko zagotovili ponudbo sadja in sadik neposredno potrošnikom, pridelovalcem sadja v Zgornji Savinjski dolini, kmetom in ljubiteljskim sadjarjem, ki se srečujejo s presežkom pridelave, statistično obdelani podatki pa tudi različnim tržnim podjetjem.

5.2 SKLEPI

V diplomskem delu smo želeli s pomočjo ankete ugotoviti, kako pogosto anketirani uživajo sadje, katero vrsto sadja uporabljajo v njihovih gospodinjstvih, katero vrsto sadja anketirani izberejo najpogosteje, katere oblike predelanega sadja se poslužujejo anketirani in njihova gospodinjstva. Hoteli smo ugotoviti, katere vrste sadja anketirane osebe gojijo v lastnih sadovnjakih in vrtovih, kakšni so nabavni viri sadja in ali se za izbrano sadje odločijo na podlagi cene.

S pomočjo metode anketiranja smo ugotovili, da več kot polovica anketiranih sadje vključuje v prehrano večkrat dnevno in več kot ena četrtina enkrat dnevno.

V gospodinjstvih anketirancev najpogosteje uporabljajo jabolka, sledijo pa jagode, hruške, maline, češnje, orehi in slive.

Najpogosteje uživano sadje v prehrani anketirancev je jabolko, sledijo hruške, orehi, češnje, maline, jagode in slive.

Anketiranci uživajo sveže ali predelano sadje. Ugotovili smo tudi pogosto uporabo predelanih in pol predelanih oblik sadja. Za sadni kis se odločajo vse anketirane osebe in njihova gospodinjstva, veliko oseb se poslužuje tudi sadnih sokov, marmelade, kompotov, sadnih jogurtov in ostalih predelanih oblik sadja. Večje odstopanje smo zaznali le pri uporabi žganja.

Največ anketirancev prideluje jagode. Ugotavljamo, da je pridelava jagod razširjena zaradi majhnih zahtev po prostoru, vzgajanju in ker jagode ne zahtevajo praktično nobene rezi, ki bi zahtevala dodatno izobraževanje pridelovalcev. Velik delež pridelave vidimo tudi v dejstvu, da imajo anketiranci jagode radi in v dejstvu, da je podnebje ugodno za njihovo rast. Veliko najdemo tudi hrušk, jablan, rdečega ribeza, malin in oreha.

S stališča nabavnega vira sadja smo ugotovili, da je najbolj razširjena izbira kombinacije lastne pridelave in kupovanja različnih vrst sadja.

Cena sadja na trgu je pomemben dejavnik za izbiro sadja. Večina anketiranih praviloma izbira cenejše sadje.

Večina občin, ki smo jih zajeli v raziskavo, je glede rezultatov ankete precej usklajenih, izstopata le višje ležeča občina Solčava, kjer je podatek o ceni bistvenega pomena za izbiro sadja, in občina Mozirje, kjer je cena drugotnega pomena pri izbiri sadja.

Rezultati o uživanju ekstenzivno pridelanega sadja so nam pokazali, da veliko število anketirancev ni pozornih na način pridelave, ali pa jim ta podatek ni pomemben. Občina Mozirje in občina Solčava sta si tudi tu nasprotujoči, saj anketiranci z občine Solčava

praviloma uporabljajo več ekstenzivno pridelanega sadja, kot ostalega. Anketirancem z občine Mozirje pa je manj pomemben način pridelave sadja.

Rezultati ankete so pokazali, da bi bilo smiselno v našo raziskavo vključiti še vprašanja o priljubljenosti sadja, razlogih o priljubljenosti sadja, ali pridelano sadje tudi sami zaužijejo, ali vedo, kakšne so razlike v načinih pridelave sadja (ekološki, integrirani, konvencionalni). V anketnem vprašalniku bi lahko združili vprašanja, katere vrste sadja uporabljajo v gospodinjstvih in katero sadje najpogosteje uporabljajo. Podatki o spolu, starosti in izobrazbi niso bili nujni, saj so se vprašanja nanašala na celotno gospodinjstvo.

6 POVZETEK

Namen raziskave je bil raziskati, kako pogosto anketirani uživajo sadje, katero vrsto sadja uporabljajo v njihovih gospodinjstvih, katero vrsto sadja anketirani izberejo najpogosteje, katere oblike predelanega sadja se poslužujejo anketirani in njihova gospodinjstva, katere vrste sadja anketirane osebe gojijo v lastnih sadovnjakih in vrtovih, kakšni so nabavni viri sadja in ali se za izbrano sadje odločijo na podlagi cene.

Rezultati so pokazali, da večina anketiranih v Zgornji Savinjski dolini uporablja sadje v prehrani, saj kar 80,5 % oseb sadje uživa vsaj enkrat dnevno.

Iz rezultatov je tudi razvidno, da jabolko uporabljajo v največ anketiranih gospodinjstvih izbranega območja, ne glede na kraj in občino, saj jo uporablja 99,5 % anketiranih. Na drugem mestu po uporabi med anketiranci je jagoda, katero uporablja 85 % anketiranih. Sledijo hruška, malina, češnja, oreh in sliva. Ugotovili smo, da so najmanj uporabljene sadne vrste tayberry, aronija, žižula, nešplja in skorš; to so sadne vrste, ki jih uporablja le 5 % oseb ali manj.

Najpogosteje uporabljeno sadje v prehrani anketirancev je prav tako jabolko, ki je na prvem mestu po pogostosti z velikim naskokom pred ostalimi sadnimi vrstami, saj je ta sadna vrsta najpogosteje uporabljeno sadje pri 94 % anketirancev. Kot najpogosteje uporabljeno sadno vrsto smo med rezultati zasledili še hruško (2,5 %), oreh in češnjo (1 %) ter malino, jagodo in slivo (0,5 %).

Anketirani veliko sadja uporabljajo svežega in tudi v pol predelanih in predelanih oblikah. Vsi anketiranci uporabljajo kis, 91,5 % jih uporablja sadne sokove, marmelado 86 % anketirancev, kompote pa 85,5 % anketirancev. Rezultati so nam pokazali tudi, da se 80 % anketirancev uporablja sadne jogurte, 73,5 % jih uporablja džem, sadje v pecivih pa 71 % anketiranih. Večje odstopanje smo zaznali edino pri žganju, ki ga uporablja manj kot polovica vseh oseb, ki smo jih zajeli v raziskavi (48,5 %).

Največ anketirancev prideluje jagode, sledijo hruške, jablane, rdeči ribez, maline in oreh.

Večina anketiranih se je odloči za kombinacijo lastne pridelave in sadja iz nakupa (83 %). 15,5 % anketiranih vse sadje kupi, le 1 % pa vse sadje pridelava.

Cena kot dejavnik izbire sadja ima večji pomen, kot smo predvidevali, saj 56,5 % anketiranih praviloma izbira cenejše sadje.

Večina anketirancev v občinah, ki smo jih zajeli v raziskavo, je glede rezultatov ankete precej usklajenih. Izstopata le višje ležeča občina Solčava, kjer se anketirani odločajo za izbiro sadne vrste na podlagi cene, in občina Mozirje, kjer je cena drugotnega pomena pri izbiri sadja.

7 VIRI

- Adamič F. 1990. Sadje in sadjarstvo v Sloveniji. Ljubljana, Kmečki glas: 272 str.
- Cerar J. 2005. Stanje in razvoj sadjarstva v občini Lukovica. Diplomsko delo. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo: 56 str.
- Chvatal M., Božek Ž. 1995. Slovenija. Turistični vodnik. Ljubljana, samozaložba: 335 str.
- Gorenčič T. 2009. Potrošnja sadja na območju Dolenjske. Diplomsko delo. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo: 43 str.
- LAS. 2008. Društvo za razvoj Zgornje Savinjske doline. Lokalna razvojna strategija za Zgornjo Savinjsko dolino (občine Mozirje, Nazarje, Gornji Grad, Rečica ob Savinji, Ljubno, Luče, Solčava).
http://www.gornji-grad.si/upload/files/LOKALNA_RAZVOJNA_STRATEGIJA_ZA_ZGORNJO_SAVINJSKO_DOLINO.pdf (25. 05. 2008)
- Reka Savinja. 2005. Občina Ljubno.
www.ljubno.si/znamenitosti1.php?stran=rekasavinja (24. 11. 2005)
- Rakušček M. 2008. Sadjarstvo v občini Tolmin. Diplomsko delo. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo: 38 str.
- Savinja. 2010.
<http://sl.wikipedia.org/wiki/Savinja> (25. 05. 2010)
- Savinjsko – Šaleška območna razvojna agencija. 2008. Strategija trženja kmetijskih produktov v Zgornji Savinjski in Šaleški dolini. Velenje, Savinjsko – Šaleška območna razvojna agencija: 15 str.
- Savnik R. 1976. Krajevni leksikon Slovenije. III. knjiga. Svet med Savinjskimi Alpami in Sotlo. Ljubljana, Državna založba Slovenije: 574 str.
- Stritar A. 1990. Krajina in krajinski sistemi, raba in varstvo tal v Sloveniji. Ljubljana, Partizanska knjiga: 173 str.
- SURS. 2002. Popis kmetijstva. Statistični urad Republike Slovenije.
<http://www.stat.si/pxweb/Dialog/Statfile2.asp> (25. 05. 2010)
- SURS. 2000. Popis prebivalstva. Statistični urad Republike Slovenije.
<http://www.stat.si/pxweb/Dialog/Statfile2.asp> (25. 05. 2010)

Štampar F., Lešnik M., Veberič R., Solar A., Koron D., Usenik V., Hudina M., Osterc G.
2009. Sadjarstvo. 2. dopolnjena izdaja. Ljubljana, Kmečki glas: 416 str.

ZAHVALA

V prvi vrsti se zahvaljujem prof. dr. Metki HUDINA za mentorstvo, pomoč pri izdelavi diplomskega dela, strokovno usmerjanje in razpoložljivost, kadar sem jo rabil. Metka, iskrena hvala.

Zahvaljujem se svojim staršem, ki so mi omogočili študij, me spodbujali in bodrili ter mi stali ob strani skozi vsa leta študija. Hvala vama.

Zahvaljujem se ostali družini, dekletu in prijateljem. Znali ste me vzpodbujati in mi stati ob strani, ko sem vas najbolj potreboval.

Zahvala gre tudi Petri, Tadeji, Mojci, Katji, Roku, Anji, Tomažu, Barbari in ostalim sošolcem, ki ste z mano delili izkušnje, študijske zapiske in najboljša leta. Hvala vam za vse.

Zahvaljujem se tudi vsem, ki so bili pripravljeni sodelovati v naši raziskavi.

Priloga A

Anketni vprašalnik

Pozdravljeni!

Sem Tomaž ČRETNIK, absolvent Biotehniške fakultete, smer agronomija - hortikultura. V sklopu diplomskega dela z naslovom PRILJUBLJENOST SADJA MED ZGORNJESAVINJSKIMI KUPCI bi vas povabil, da s svojimi odgovori tudi vi sodelujete v moji raziskavi. Že vnaprej se vam iskreno zahvaljujem.

1. KAKO POGOSTO UŽIVATE SADJE V SVOJI PREHRANI?

- a) večkrat dnevno
- b) enkrat dnevno
- c) tedensko
- d) priložnostno
- e) zelo redko
- f) nikoli
- g) drugo: _____

2. KATERO SADJE UPORABLJATE V VAŠEM GOSPODINJSTVU (možnih več odgovorov)

- a) jabolko
- b) hruška
- c) kutina
- d) nešplja
- e) skorš
- f) češnja
- g) višnja
- h) sliva
- i) marelica
- j) breskev
- k) nektarina
- l) ameriška borovnica
- m) jagoda
- n) malina
- o) brusnica
- p) tayberry
- q) robida
- r) rdeči ribez
- s) črni ribez
- t) josta
- u) kosmulja

- v) aronija
- w) aktinidija ali kivi
- x) kaki
- y) figa
- z) granatno jabolko
- aa) žižula
- bb) oreh
- cc) lešnik
- dd) mandelj
- ee) kostanj
- ff) oljka

**3. KATERO SADJE NAJPOGOSTEJE UPORABLJATE V VAŠI PREHRANI?
(upoštevajte tudi predelano sadje)**

---

4. SADJE UŽIVAMO V PRESNI (SVEŽI) OBLIKI, DELNO PREDELANI OBLIKI IN PREDELANI OBLIKI. KATERE IZMED NAŠTETIH OBLIK UPORABLJATE VI? (možnih več odgovorov)

- a) sušeno sadje
- b) marmelada
- c) džem
- d) kis
- e) pecivo
- f) sokovi
- g) sadni jogurt
- h) žganje
- i) kompot
- j) drugo: _____

5. KATERO SADJE GOJITE SAMI NA SVOJEM VRTU ALI V SADOVNJAKU?

---

6. KAKO NAJVEČKRAT DOSTOPATE DO SADJA?

- a) pridelam ga izključno sam
- b) nekaj ga pridelam, nekaj ga kupim
- c) vse sadje, ki ga uživam, kupim

7. ALI SE ZA IZBRANE VRSTE SADJA ODLOČATE NA PODLAGI CENE?

- a) da, izbiram cenejše sadje
- b) praviloma izbiram cenejše sadje
- c) nisem pozoren na ceno
- d) cena nima pomena pri izbiri sadja

8. UŽIVATE SADJE, PRIDELANO NA NARAVI PRIJAZEN, EKOLOŠKI NAČIN?

- a) uživam samo ekološko pridelano sadje
- b) uživam več ekološko pridelanega sadja, kot sadja, ki ni pridelano na ekološki način
- c) uživam približno polovico ekološko pridelanega sadja
- d) včasih izberem ekološko pridelano sadje
- e) nikoli ne izberem ekološko pridelanega sadje
- f) nisem pozoren/na, ni mi pomembno

9. SPOL

- a) moški
- b) ženska

10. STAROST

- a) 15 - 24 let
- b) 25 – 34 let
- c) 35 – 44 let
- d) 45 – 54 let
- e) 55 – 64 let

11. IZOBRAZBA

- a) nedokončana osnovna šola
- b) dokončana osnovna šola
- c) poklicna šola
- d) srednja strokovna šola ali gimnazija
- e) višja šola
- f) visoka šola, fakulteta ali univerza
- g) magisterij
- h) doktorat

HVALA ZA SODELOVANJE!